

RAKENNUSHISTORIASelvitys
VUOSAAREN POHJOINEN
LIIKEKESKUS

SAATSI ARKKITEHDIT
5.5.2020

Vuosaaren pohjoinen liikekeskus

Tilaaja: Vuosaaren liikekeskus Oy

Tekijä: Saatsi Arkkitehdit Oy

Emilia Saatsi, Pekka Saatsi, Hertta Hjelt, Venla Kotilainen

Valmistunut: 5.5.2020

*Kansikuva: Puoliatrumpiha vastavalmistuneessa ostoskeskuksessa,
As oy Kivisaarentien myyntiesite, rakennustoimisto J. Ketola*

Kuvat: Saatsi Arkkitehdit Oy, ellei toisin mainittu

SISÄLTÖ

JOHDANTO	4	MUUTOSHISTORIA	22
PERUSTIEDOT	5	1960-luku	22
		1970-luku	23
OSTOSKESKUS OSANA VUOSAARTA	6	1980-luku	24
		1990-luku	24
VUOSAAREN ALUE ENNEN VUOTTA 1963	6	2000- ja 2010-luku	24
Alueen varhaista historiaa	6		
Teollisuutta ja asuinrakentamista	7	NYKYTILA	25
ALUEEN RAKENTUMINEN	8	ULKOASU JA ULKOTILAT	25
Vuosaaren alueen rakennuskaava	8	Julkisivut	25
Vuosaaren aluesuunnittelun periaatteet	8	Katetut käytävät	29
Ostoskeskus vuoden 1963 rakennuskaavassa	8	Sisäpiha	30
Vuosaaren rakentaminen alkaa	9	Kattodetaljit	31
Asuntosäästäjät Ry Vuosaaren rakennuttajana	9	Ikkunat	32
Vuosaari osaksi Helsinkiä	9	Ulko-ovet	33
OSTARI OSANA YMPÄRISTÖÄ	11	SISÄTILAT	34
Lauri Silvennoisen suunnitelma Vuosaareen	11	Kellari	34
Arkkitehti Lauri Silvennoinen	12	Ensimmäinen kerros	35
Ilveskorvenpuisto	14	Liiketilat	39
MUUTOKSET YMPÄRISTÖSSÄ	15	Porraskäytävä	40
Ostoskeskuksen laajennus	15	Toinen kerros	41
Päiväkoti Meritähti	15	Toimistohuoneet	42
Asuinkerrostalo	15	Valaistus	43
RAKENNUSHISTORIA	16	KERROSTUNEISUUSKAAVIOT	44
SUUNNITTELU	16	JOHTOPÄÄTÖKSET	46
Ostoskeskusarkkitehtuuri 1960-luvulla	16	YHTEENVETO	46
Suunniteltu tilajäsentely	17	ARVOT	47
TOTEUTUS	18	Aikaisempi arvottaminen	47
Ulkoasu ja massoittelu	18	Uusi arvottaminen	48
Toteutunut tilajäsentely	20	HEIKENTYNEET OMINAISPIIRTEET JA UHAT	50
Rakennusaineet ja -tekniikka	21	LÄHTEET	51

JOHDANTO

Tämän rakennushistoriaselvityksen kohteena on Vuosaaren pohjoinen liikekeskus. Arkkitehti Lauri Silvennoisen suunnittelema kokonaisuus valmistui vuonna 1965. Ostoskeskus on merkittävä osa Vuosaaren alueen alkuperäistä, lähiöperiaatteiden mukaista metsäkaupunkisuunnitelmaa. Alue rakentui lähes kokonaisuudessaan 1960-luvun puolivälissä.

Selvityksessä Vuosaaren pohjoiseen liikekeskukseen viitataan myös nimillä Vuosaaren pohjoinen ostoskeskus sekä "ostari".

Selvityksen pääasiallisina lähteinä on käytetty jo tehtyjä selvityksiä ja tutkimuksia sekä Helsingin kaupungin arkistoa ja kuva-arkistoa. Muut tiedot perustuvat huhtikuussa 2020 tehdyn kenttäkäynnin havaintoihin.

Porvoossa 5.5.2020

Emilia Saatsi
arkkitehti SAFA
maisema-arkkitehti

Pekka Saatsi
arkkitehti SAFA

Ilmakuva Vuosaaren pohjoisesta liikekeskuksesta ja sen ympäristöstä vuodelta 2019, Helsingin karttapalvelu.

PERUSTIEDOT

KIINTEISTÖTIEDOT

Kiinteistötunnus	091-054-0052-0001
Kaupunginosa	54 Vuosaari
Käyttötarkoitus	Liike- ja tavaratalot, kauppa- keskukset

RAKENNUSTIEDOT

Rakennus	Vuosaaren Pohjoinen Liike- keskus
Katuosoite	Mustalahdentie 10, 00960 Helsinki
Pysyvä rak.tunnus (Ratu)	33566
Rakennustunnus (VTJ-PRT)	1023000409
Kerrosluvu	II + kellari
Tilavuus	15375m ³
Kerrosala	3252m ²

RAKENNETYYYPIT JA TALOTEKNIikka

Rakennustapa	Elementtirakenne, osin paikalla rakennettu
Perustukset	Teräsbetoni
Alapohjarakenteet	Teräsbetoni, laattapalkisto
Ulkoseinärakenteet	Betonisandwich-elementti, kuorielementti, toisessa kerroksessa puurunko
Julkisivupinta	Polttomaalattu pelti, profiiloitu pelti, betoni, puu
Väliseinärakenteet	Useita
Välipohjarakenteet	Teräsbetonipalkisto
Yläpohjarakenteet	Teräsbetonipalkisto
Kattomuoto	Tasakatto
Vesikate	Kaksinkertainen bitumikermi
Lämmöntuotto	Kauko- tai aluelämpö
Lämmönjako	Vesikeskuslämmitys
Lämmin käyttövesi	Kyllä
Ilmanvaihto	Koneellinen tulo- ja poisto-IV
Viemäri / vesijohto	Kyllä/kyllä

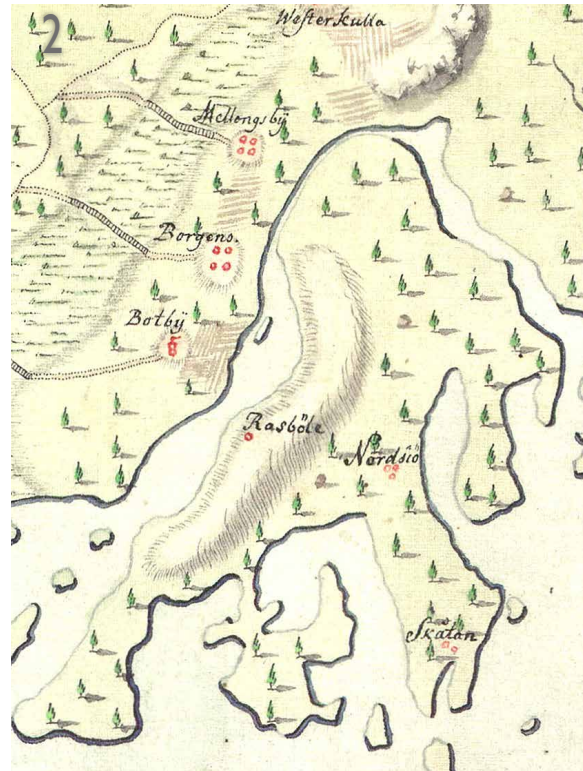
OSTOSKESKUS OSANA VUOSAARTA

VUOSAAREN ALUE ENNEN VUOTTA 1963

ALUEEN VARHAISTA HISTORIAA

Vuosaaren alue oli asutettu jo keskiajalla. 1550-luvun verokirjoissa Vuosaaren neljä pientä kylää, Norsby, Noringsböle, Norsökar ja Rasböle, koottiin Nordsjö-nimen alle.¹ Vuosaari oli erillinen saari 1600-luvun lopulle. Tämänkin jälkeen saaren ja mantereen välillä kulki kapea vesistö. Vuoden 1778 isojaossa kantatiloja oli viisi: Nordsjö, Porslax, Rastböle, Skata ja Nybandas.

Vuosaaren rannoille alettiin rakentaa kesähuviloita 1800-luvun loppupuolella, kun Degerön kanava valmistui ja höyrylaivayhteydet kaupunkiin vilkastuivat. Eri tyylisuuntien huviloita nousi mm. Kallahdenniemelle, Ramsinniemeen ja Uutelaan.² Huvilat ja rantojen laiturit ovat edelleen tyypillisiä monille Vuosaaren vanhoista alueista.

2 Ote kartasta Vuosaaren alueelta vuonna 1743, Timo Meriluodon kartat, Alkuperäinen lähde Ruotsin valtionarkisto. Alueelle on merkitty kolme tilaa: Rasböle, Nordsjö ja Skåtan.

3 Oscar Scheteligin huvila Bergbackan työmaa 1912, Helsingin Kaupunginmuseo N191059 CC BY 4.0

4 Oscar Scheteligin huvila Bergbacka valmistuneena 1913, Helsingin Kaupunginmuseo N191050 CC BY 4.0

5 Ihmisiä huvila Åsan rannassa 1910-luvulla, Helsingin kaupunginmuseo N191287 CC BY 4.0

1 Suhonen & Heinonen 2011
2 Weckman, Susi-Wolff, Rönkä 2008

TEOLLISUUTTA JA ASUINRAKENTAMISTA

Vuonna 1938 Oy SASEKA Ab perusti Siporex-kevytbetonin ja Kahi-tiilitehtaan Vuosaareen. Alueen erinomaiset hiekkaesiintymät loivat hyvät puitteet toiminnalle. Sotien jälkeen rakennusmateriaalin kysyntä kasvoi, ja tehdasta laajennettiin useita kertoja. Tehtaan perustaminen saareen lisäsi myös Vuosaaren asukasmäärää huomattavasti. Oy SASEKA Ab toimi Vuosaaressa lähes 40 vuotta. Tehtaan toiminta päättyi vuonna 1978, ja suurin osa rakennuksista purettiin.³

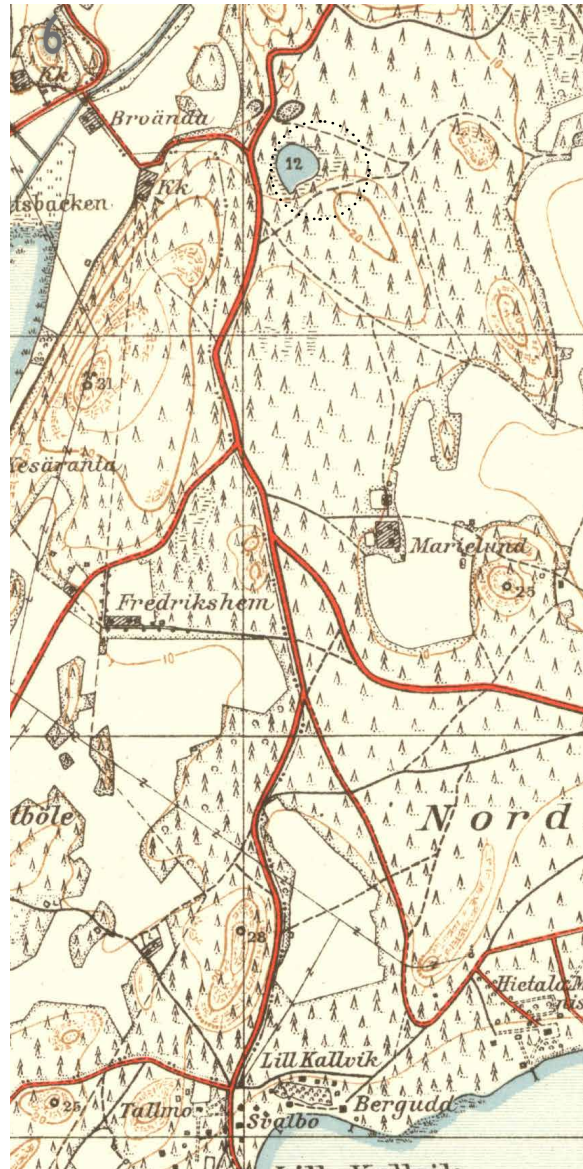
Yhtiöllä oli merkittävä rooli Vuosaaren kehittämisessä, sillä 1950-luvulla se käynnisti alueen kaavoitusprosessin.⁴ Monissa alueen rakennuksissa, mukaan lukien todennäköisesti Vuosaaren pohjoisessa ostoskeskuksessa, on käytetty tehtaan tuotteita.

6 Topografinen kartta vuodelta 1945. Ote kartasta, ei mittakaavassa, karttaan merkitty Kangaslammen alue. Copyright Puolustusvoimat 2013, lupanro 75/2013.

7 Ilmakuva vuodelta 1956, tehtaan alue näkyy kuvan alareunassa oikealla. Karttaan merkitty Kangaslammen alue. Helsingin karttapalvelu.

³ Saseka-talon verkkosivut <https://www.saseka.fi/>

⁴ Weckman, Susi-Wolff, Rönkä 2008 s. 13

ALUEEN RAKENTUMINEN

VUOSAAREN ALUEEN RAKENNUSKAAVA

Oy SASEKA Ab:lla oli merkittävä rooli Vuosaaren kehityksessä, sillä 1950-luvulla se käynnisti alueen kaavoitusprosessin. Se halusi myydä maitaan rakennusmaaksi. Maanmittaushallitus kartoitti alueen vuonna 1957, ja arkkitehti Olof Stenius laati osalle Vuosaaren kylää rakennuskaavaehdotuksen vuonna 1959. Sen ensimmäinen versio vahvistettiin vuonna 1963. Stenius laati kaavamuutoksia vuosina 1964 ja 1965.⁵

VUOSAAREN ALUESUUNNITTELUN PERIAATTEET

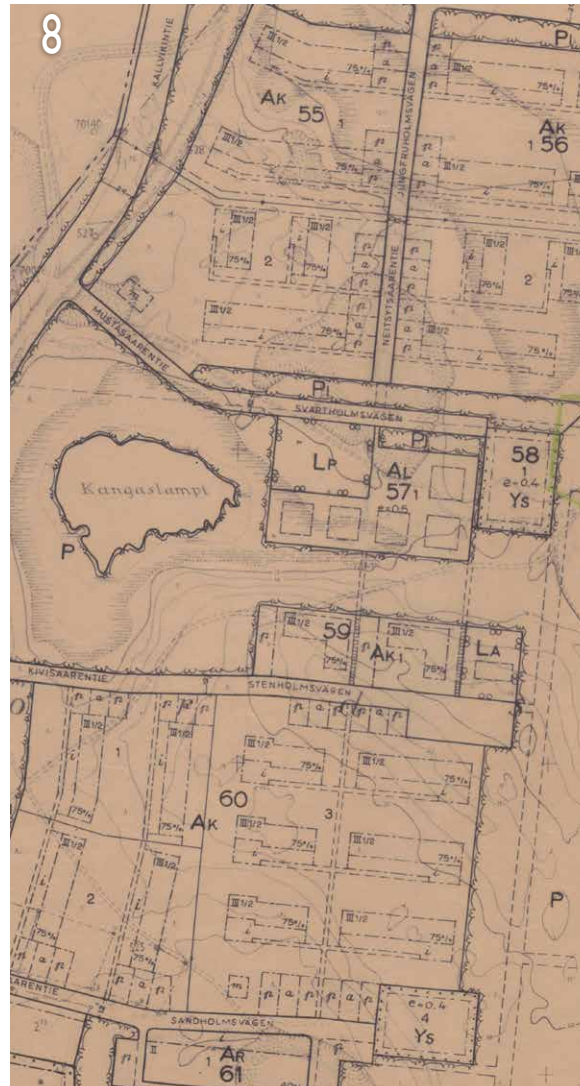
Keski-Vuosaaren alue edustaa 1960-luvun lähiöperiaatteiden mukaista niin sanottua metsäkaupunkia. Suomalaiset metsäkaupungit sijoitettiin usein kallioiseen metsämaastoon. Niiden kadut ja rakennukset sovitettiin olemassa oleva ympäristö huomioiden. Rakennusten väleihin jätettiin runsaasti viheralueita. Vuosaaren alueella ns. vihreä selkäranka yhdisti koko aluetta. Sen varrella sijaitsi suurin osa alueen palveluista. Tämä näkyy myös Vuosaaren pohjoisen ostoskeskuksen ympäristössä. Kangaslammen puisto yhdistyi keskuspuistoon ostoskeskuksen eteläpuolella kulkeneella viherkaistaleella.⁶

Vuosaaren alueella korostuu ajalle tyypillinen rakennussuunnittelun kokeellisuus. Uutta elementtitekniikkaa hyödynnettiin laajasti ja ennakkoluulottomasti.⁷ Erityisesti Vuosaaren pohjoispuolella arkkitehdit suunnittelivat rakennuksia suurkorttelikokonaisuuksittain. Vuosaaren

⁵ Weckman, Susi-Wolff, Rönkä 2008 s.16–17

⁶ Weckman, Susi-Wolff, Rönkä 2008 s.13–16

⁷ Weckman, Susi-Wolff, Rönkä 2008 s.16, 23

8 Vuoden 1963 kaavaehdotus. Helsingin seutukaavaliiton kokoelma, KA.

pohjoisen ostoskeskuksen arkkitehti Lauri Silvennoinen suunnitteli myös rakennuksen eteläpuolella sijaitsevien asuinkerrostalojen kokonaisuuden.

Aluekokonaisuuksille suunniteltiin omat lähipalvelut. Vuosaaren alueella palvelut keskitettiin kahteen ostoskeskukseen. Säännöllisesti käytettävien palveluiden saavutettavuus kevyelle liikenteelle oli tärkeä osa palveluiden sijoittelua. Ostoskeskus on siis merkittävä osa alkuperäisen aluesuunnittelun periaatteita.

OSTOSKESKUS VUODEN 1963 RAKENNUSKAAVASSA

Alkuperäisessä vuoden 1963 ehdotuksessa Kangaslammen itäpuolella on pistemäisiä liikerakennuksia merkinnällä "Al". Rakennusten suurinta sallittua kerroslukua ei ole kaavassa, mutta tontin tehokkuudeksi on merkitty $e = 0,5$. Tästä voidaan päätellä, että massojen on suunniteltu olevan matalia. Rakennukset on ryhmitelty toisistaan irrallisiksi pieniksi massoiksi, joiden edustalla Mustalahdentien puolella on aukio. Ryhmittely on ostoskeskusten luokittelussa lähimpänä ns. moduulimallia,⁸ jossa erilliset massat ryhmittyvät aukion ympärille.

Liikerakennusten itäpuolella on sosiaalista toimintaa palvelevien rakennusten korttelialue "Ys". Korttelin eteläpuolella on viheralue, joka yhdistää Kangaslammen puiston pohjois–eteläsuunnassa kulkevaan puistovyöhykkeeseen. Koko alueen läpi kulkee kevyen liikenteen väylä Neitsyt-saarentien suuntaisesti. Autopaikoitus on tontin länsipuolella, mutta yhteys Kangaslampeen on säilytetty.

⁸ Luukinen & Santasalo 1990:24

VUOSAAREN RAKENTAMINEN ALKAA

Vuonna 1963 lapualaislähtöinen Jussi Ketola osti Suomen suurimmalla maakaupalla Lohja Oy Saseskalta valtaosan Vuosaaren rakennuskaava-alueen tonteista. Suuri osa tonteista ja kortteleista siirtyi Asuntosäästäjät Ry:n asuntoyhtiöille. As Oy Kivisaarentien rakennuttajana toimi Jussi Ketolan rakennustoimisto itse. Pohjoisen ostoskeskuksen rakensi Rakennusliike Polar Oy Vuosaaren Ostoskeskus Oy:lle.¹

Vuosaaren rakentuminen käynnistyi vuonna 1963. Valtaosa rakennuksista on valmistunut vuosina 1964-1965.

ASUNTOSÄÄSTÄJÄT RY VUOSAAREN RAKENNUTTAJANA

Noin kolme neljäsosaa Vuosaaren rakennuskannasta on Asuntosäästäjät Ry:n rakennuttamaa. Yhdistys perustettiin vuonna 1957. Sen tavoitteena oli kohtuuhintaisen omistusasumisen mahdollistaminen. Yhdistyksen rakennuttamissa kokonaisuuksissa pyrittiin hyödyntämään elementtitekniikkaa.

Asuntosäästäjät Ry:n toiminnanjohtaja Martti Ilveskorvela oli alueen rakennuttamisessa merkittävä rooli. Säätiölle työskenteli muun muassa insinöörejä, rakennusmestareita, taloussuunnittelijoita ja arkkitehteja. Rakentamisen käytännön toteutuksesta vastasi ARAS. ARAS suunnitteli Vuosaaren asuinrakentamisen lisäksi mm. kouluja ja urheilupalveluita.²

¹ Rauno Heiska, <https://raunoheiska.wordpress.com/rakentaminen/>

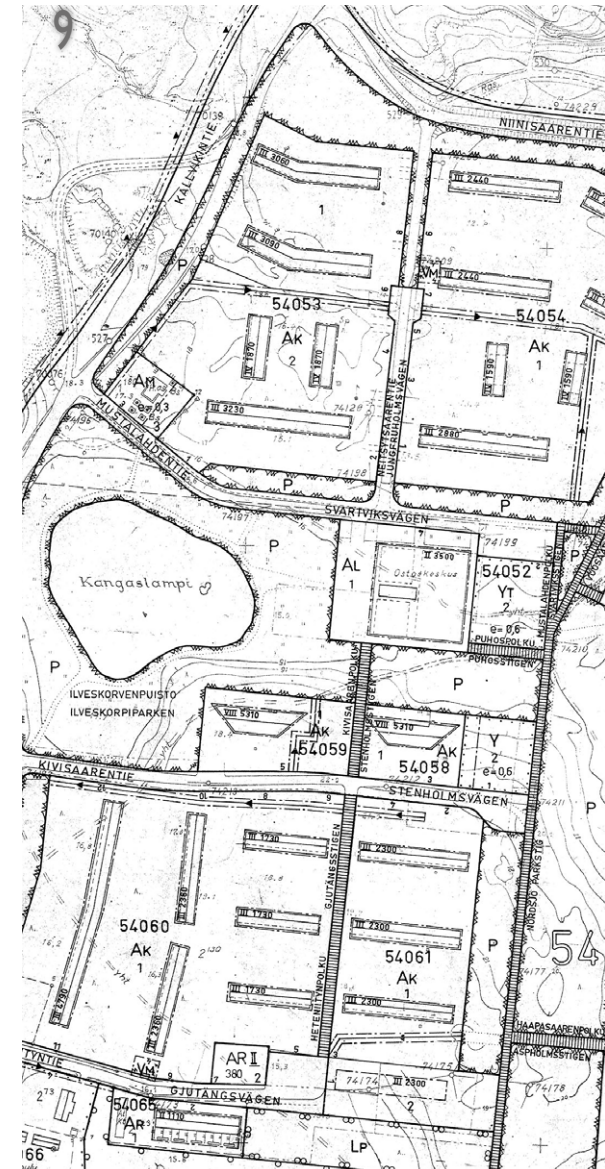
² Weckman, Susi-Wolff, Rönkä 2008 s.24-23

VUOSAARI OSAKSI HELSINKIÄ

Vuonna 1966 Vuosaaren kylä liitettiin Helsingin maalaiskunnasta osaksi Helsingin kaupunkia. Tässä vaiheessa Keski-Vuosaaren rakentaminen oli jo käynnissä. Liittämisen yhteydessä Helsingin kaupunki päätti myös asemakaavan laatimisesta alueelle. Asemakaava noudatti hyvin pitkälti rakennuskaavaa. Suurin osa rakennuksista oli jo valmistunut kun asemakaavaehdotus valmistui vuonna 1968. Se vahvistettiin 1970.³

³ Weckman, Susi-Wolff, Rönkä 2008 s.13

⁹ Vuoden 1970 asemakaava. Helsingin karttapalvelu.

10 Ilmakuva vuodelta 1964, Kangaslammen alue on vielä metsäinen, idän puoleista ns. laivataloa rakennetaan. Helsingin karttapalvelu.

11 Ilmakuva vuodelta 1969, alue on valmistunut. Kangaslammen ympäristö on selkeäpiirteinen. Helsingin karttapalvelu.

12 Ilmakuva vuodelta 2019, viheralueet ovat metsäisiä, ostoskeskuksen laajennus ja päiväkoti ovat valmistuneet. Helsingin karttapalvelu.

OSTARI OSANA YMPÄRISTÖÄ

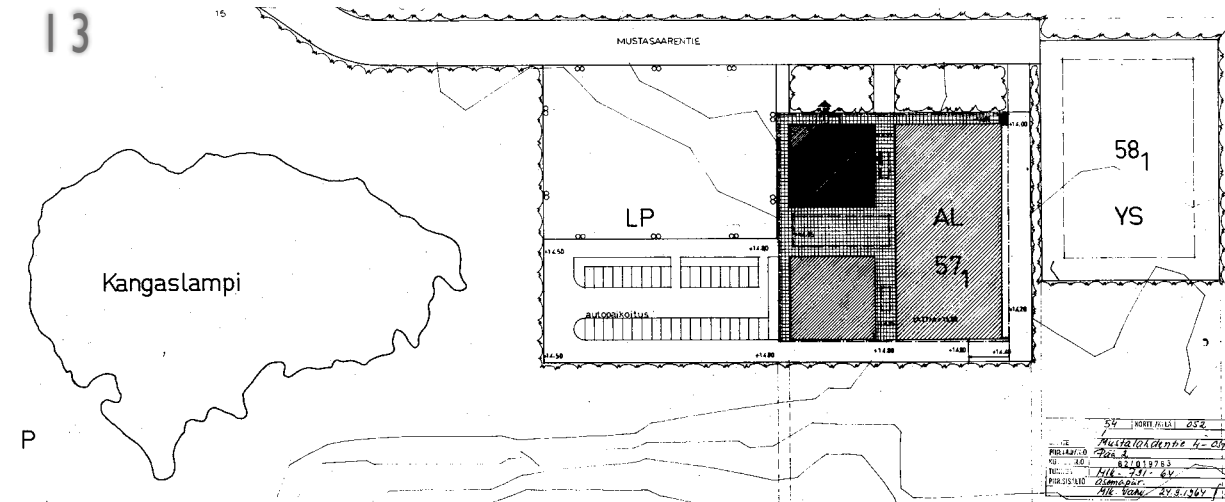
LAURI SILVENNOISEN SUUNNITELMA VUOSAAREEN

Lauri Silvennoinen suunnitteli Vuosaaren pohjoisen ostoskeskuksen lisäksi sen eteläpuolella sijaitsevan As. Oy Kivisaarentien lamelli- ja tornitalojen kokonaisuuden. Alueen pohjoispuolella sijaitsevat kaksi viistokulmaista ns. laivataloa, jotka nousevat maamerkin omaisesti Ilveskorvenpuiston laidalla. Alueen muut kymmenen rakennusta ovat matalia, kolme–neljä -kerroksisia suorita lamellitaloja. Sekä asuinrakennukset että ostoskeskus on toteutettu elementtitekniikkaa laajasti hyödyntäen.

Rakennusten rajaamat pihatilojen sarjat ja näkymäakselit ovat ominaisia monille Vuosaaren kortteleille. Veistokselliset laivatalot muodostavat porttiaiheen kohti pohjoista. Alueen pohjois–eteläsuunnassa halkaiseva väylä kulkee ensin itä–länsi-suuntaisten lamellitalojen pihasarjan läpi, jatkuen laivatalojen välistä ostoskeskukselle asti, näkymäpäätteneenään ostoskeskuksen länsijulkisivun pilareiden

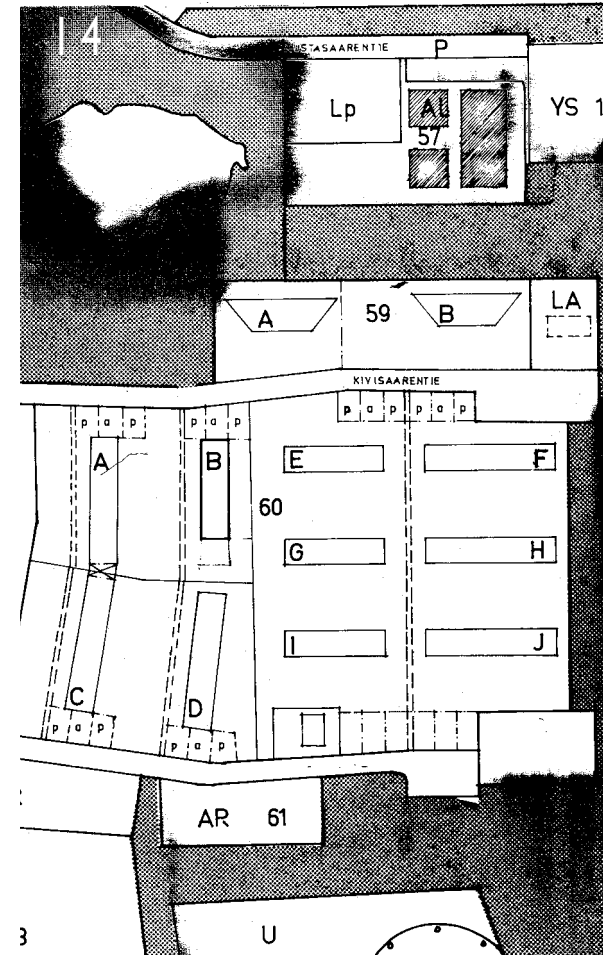
muodostama katos. Julkiselle rakentamiselle ominaisesti ostoskeskus on asuinrakentamisesta erillään. Sen yhteys muuhun kokonaisuuteen on kuitenkin vahva.

Verrattuna vuoden 1963 rakennuskaavaan, merkittävimmät erot ovat ostoskeskuksen massoittelussa sekä laivatalojen muodossa ja korkeudessa. Viistokulmaiset laivatalot olivat vuoden 1963 rakennuskaavassa merkitty alustavasti 3–4 kerrosta korkeiksi samaan tapaan kuin muut alueen lamellitalot. Lopulta ne toteutettiin kahdeksankerroksisina. Liikerakennusten tontin massoista kaksi on yhdistynyt, ja nykyisen ostoskeskuksen länsipuolella rakennuskaavassa sijainneet massat on poistettu. Mustalahdentien puolelle sijainneen aukion tilalla on vastaavan kokoinen massa. Ostoskeskus ryhmittyykin aukion sijasta sisäpihan ympärille. Viheryhteydet ja kevyen liikenteen pohjois–eteläsuuntainen linja on säilytetty.

13 Asuintalojen ja ostoskeskuksen asemapiirros 1964. Ei mittakaavassa. Helsingin kaupungin rakennusvalvonta.

14 Ostoskeskuksen asemapiirros 1964. Ei mittakaavassa. Helsingin kaupungin rakennusvalvonta.

ARKKITEHTI LAURI SILVENNOINEN

Lauri Silvennoinen (1921–1969) tunnetaan erityisesti innovatiivisen elementtirakentamisen uranuurtajana. Hänen merkittävimpiä töitään on Helsingin Pihlajamäen näköalalähiö, joka valmistui vuosina 1959–1965. Pihlajamäki oli ensimmäinen suomalainen asunalähiö, jonka toteutuksessa on käytetty täyselementtitekniikkaa. Nykyisin alue on suojeltu asemaakaavalla.

Silvennoinen työskenteli uransa alkuvaiheessa Aravalla sekä Alvar Aallon toimistossa. Hän perusti oman suunnittelutoimistonsa vuonna 1953.

Helsingin Pihlajamäen lisäksi Lauri Silvennoinen on suunnitellut asuinalueita Tampereen Kalevankartanoon (1960), sekä seitsemän lamellitalon kokonaisuuden Helsingin Mellunmäkeen.

Julkisista rakennuksista Silvennoinen on suunnitellut mm. Keravan siunauskappelin (1957), Pihlajamäen ala-asteen (1965) ja Roihuvuoren kirkon (1970). Lauri Silvennoinen menehtyi äkillisesti vuonna 1969.⁴

⁴ Arkkitehtiesittely Lauri Silvennoinen, Arkkitehtuurimuseo [https://www.mfa.fi/kokoelmat/arkkitehdit/lauri-silvennoinen/viitattu 14.4.2020](https://www.mfa.fi/kokoelmat/arkkitehdit/lauri-silvennoinen/viitattu%2014.4.2020)

Meillä ei ole enää mahdollisuutta säilyttää viinitynnyreitä kellareissa: elementtitekniikka vieroksuu kellareita epäpuhtaine rakenteineen - jännittääkäämme rakennukset kalliorinteille ja antakaamme nosturiratojen ryömiä rakennusten betonilaattoja myöten luontoon koskematta.

- Lauri Silvennoinen, Pro-contra-kone, Arkkitehti 7–8/1964.

15 Pihlajamäen kansakoulu 1965. Kuva: Helsingin kaupunginmuseo, Grünberg Constantin, N24761 CC BY 4.0

16 Kuva ostoskeskukselta kohti kerrostaloja. Laivatalo nousee esille puuston takaa. As oy Kivisaarentien myyntiesite, rakennustoimisto J. Ketola.

ILVESKORVENPUISTO

Kangaslammen puiston vieressä sijaitsi vielä 1960-luvulla Vuosaaren toiseksi suurin kaatopaikka.¹ Lampi ruopattiin ja sen ympäristöön tehtiin puistosuunnitelma vuonna 1966. Vuoden 1970 asemakaavassa puiston nimi on muutettu Ilveskorvenpuistoksi, Asuntosäästäjät Ry:n puheenjohtajan Martti Ilveskorven mukaan. Asuntosäästäjät Ry:n arkistosta on löytynyt allekirjoittamaton suunnitelma, jonka arvellaan olevan puutarha-arkkitehti Maj-Lis Rosenbröijerin laatima. Sen toteutumisesta ei ole varmuutta, mutta merkkejä suunnitelmista on nähtävissä 1960-luvun lopun ilmakuvissa.²

Suunnitelmassa Kangaslampi on selkeästi rajattu ja metsäpuuston ympäröimä. Puiston itäpuolella on rantakahvila terasseineen, joka liittyy ostoskeskuksen ympäristöön. Lammen itäpäätyyn on sijoitettu myös pieni saari.

Rantakahvila ei toteutunut, ja sen myötä myös puiston ja ostoskeskuksen yhteys jäi suunniteltua kevyemmäksi. Tähän vaikutti myös ostoskeskuksen parkkipaikan toteuttaminen koko rakennuksen länsijulkisivulle, puiston ja ostoskeskuksen väliin.³ Ostoskeskuksen puoliavoin sisäpiha avautuu kohti puistoa. Rakennuskokonaisuus ja puisto muodostavat yhdessä toiminnan keskittymän palveluineen ja virkistysalueineen.

1 Lampi, 2005

2 Weckman, Susi-Wolff, Rönkä 2008 s.28

3 Weckman, Susi-Wolff, Rönkä 2008 s.28, 35

Alueella tehtiin perusparannustöitä vuonna 1998. Perusparannuksen suunnittelivat Kaija Uusitalo ja Matti Ventula. Se keskittyi pääasiassa puiston itäpäädyn toimintojen kehittämiseen. Nykyisin puiston puusto on paikoin umpeen kasvanutta, ja osa alkuperäisistä näkymälinjoista ei ole havaittavissa.

17 Kangaslammen ympäristöä 1960-luvulla. Lampi on vielä ruoppaamatta. Vuosaari-Lehden arkisto.

18 Ilmakuva vuodelta 1988. Helsingin karttapalvelu.

MUUTOKSET YMPÄRISTÖSSÄ

OSTOSKESKUKSEN LAAJENNUS

Ostoskeskuksen laajennus sijaitsee alkuperäisen rakennuksen itäpuolella. Se noudattelee päälinoiltaan vanhan rakennuksen massaa. Laajennuksen suunnitellut Visionar Arkkitechdit (nykyään osa Arkkitechitöimistö Lukkaroista). Laajennus valmistui vuonna 2016. S-Market muutti uusiin tiloihin, jolloin puolet vanhan ostarin tiloista jäi tyhjilleen.

Vanha ostoskeskus ei ole kiinteässä yhteydessä uuteen. Uusi laajennusosa avautuu pääasiassa pohjoisen suuntaan. Rakennusten välissä on huoltopiha.

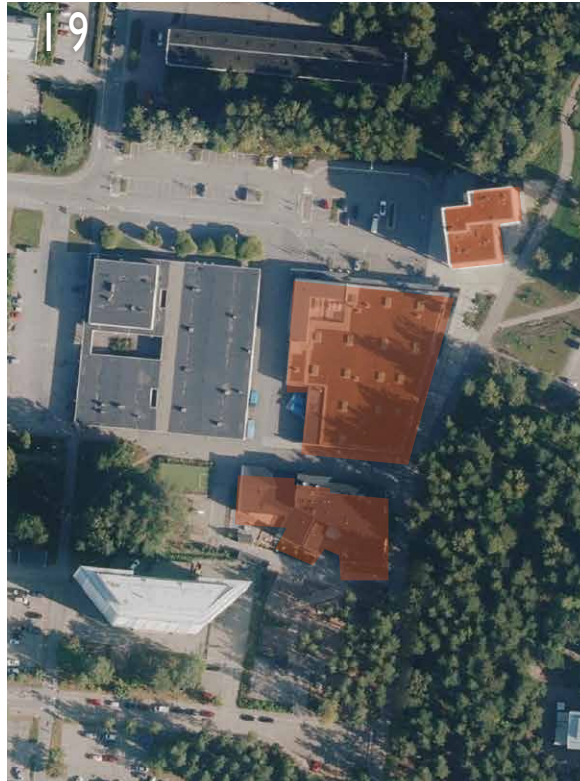
PÄIVÄKOTI MERITÄHTI

Päiväkodin rakennus valmistui ostoskeskuksen kaakkoispuolelle vuonna 2014. Sen on suunnitellut arkkitehti Päivi Halme. Rakennus katkaisee viheryhteyden Ilveskorvenpuiston ja Vuosaaren keskuspuiston välillä.

Lähistöllä sijainnut päiväkot Meritähden edellinen rakennus purettiin 2016.

ASUINKERROSTALO

Kuusikerroksinen asuinkerrostalo valmistui Mustalahdenkadun päähän vuonna 2016. Aikaisemmin paikalla Mustalahdenkadun päätteellä oli viheralue.

19 Rakennusten sijainti suhteessa ostoskeskukseen. Helsingin ortoilmakuva 2019, HSY 2019

20 Asuinkerrostalo kuvattuna kaakon suunnasta.

21 S-Market on muuttanut vanhasta ostoskeskuksesta laajennukseen.

22 Päiväkoti Meritähden eteläpuolella on säästynyt viheryhteyden metsää. Päiväkoti kuvattuna etelän suunnasta.

RAKENNUSHISTORIA

SUUNNITTELU

OSTOSKESKUSARKKITEHTUURI 1960-LUVULLA

1960-luku oli Helsingissä aktiivista ostoskeskusten rakentamisen aikaa. Vuosikymmenen aikana Helsingin alueella uusia ostoskeskuksia otettiin käyttöön 16 kappaletta. Asuinalueiden pienet ostarit toivat palvelut kevyen liikenteen saavutettaviksi.

Ostoskeskusten suunnittelussa otettiin vaikutteita Yhdysvalloista, jossa liikekeskusarkkitehtuuri sai syntynsä 1900-luvun alussa. Yhtenä esikuvana voidaan pitää Greenbeltin ostoskeskusta (1936–1937), joka oli ensimmäinen jalankulkijoille suunniteltu liikekeskus. Se perustuu torijatuokseen, jossa palvelukeskittymä on myös sosiaalisen kanssakäymisen aluetta. Vaikutteita haettiin myös Euroopan suurista kaupungeista, joissa ostoskeskukset kehittyivät ensin teollisuusalueiden varastomyymälöistä lähiöiden ytimiksi.¹

Suomessa Ari Luukinen ja Tuomas Santasalo ovat luokitelleet ostoskeskukset kirjassaan Vanhojen ostoskeskusten kaupallinen kehittäminen (1990) neljään tyyppiin: moduuli-, suorakaide, sisäpiha- ja torikeskusmalliin. Vuosaaren pohjoinen ostoskeskus edustaa sisäpihamallia.² Liiketilat avautuvat sisäpihan suuntaan. Viihtyisä atriumpiha on ostoskeskuksessa liikkumisen solmukohta.

1950-luvun rakennustekniset oivallukset näkyvät selkeästi myös 1960-luvun ostoskeskusarkkitehtuurissa. Pilari-palkkijärjestelmän mahdollistamat pitkät jännevälit, yksitasoi-

1 Saresto, Salminen, Viersto 2004, s.29–30

2 Luukinen & Santasalo 1990:24

suus ja nauhaikkunat ovat ostarirakentamiselle tyypillisiä piirteitä.³

Ostoskeskusarkkitehtuurin keskeisiä ominaispiirteitä 1950-1960-luvuilla olivat selkeys, linjakkuus, niukka detaljiikka ja rakenteiden sirous. Matalat rakennusmassat aukoiden ympärillä, katetut tai osittain katetut käytävät ja julkisivun pitkät lasipinnat ovat rakennusten tyypillisimpiä piirteitä.⁴

23 Kontulan ostoskeskus valm. 1967, Aino Tandefelt-Laurila / KK:n arkkitehtiosasto. Kuva: Helsingin kaupunginmuseo, Eeva Rista CC BY 4.0

24 Vuosaaren eteläinen ostoskeskus valm. 1967, Viljo Revell ja Heikki Castrén, purettu 2003. Kuva: Helsingin kaupunginmuseo, Mira Viersto 2002 CC BY 4.0

25 Pihlajanmäen ostoskeskus valm. 1963, Kaija ja Heikki Sirén. Kuva: Helsingin kaupunginmuseo CC BY 4.0

3 Helsingin ostoskeskukset selvitys 2011

4 Saresto, Salminen, Viersto 2004, s.34–35

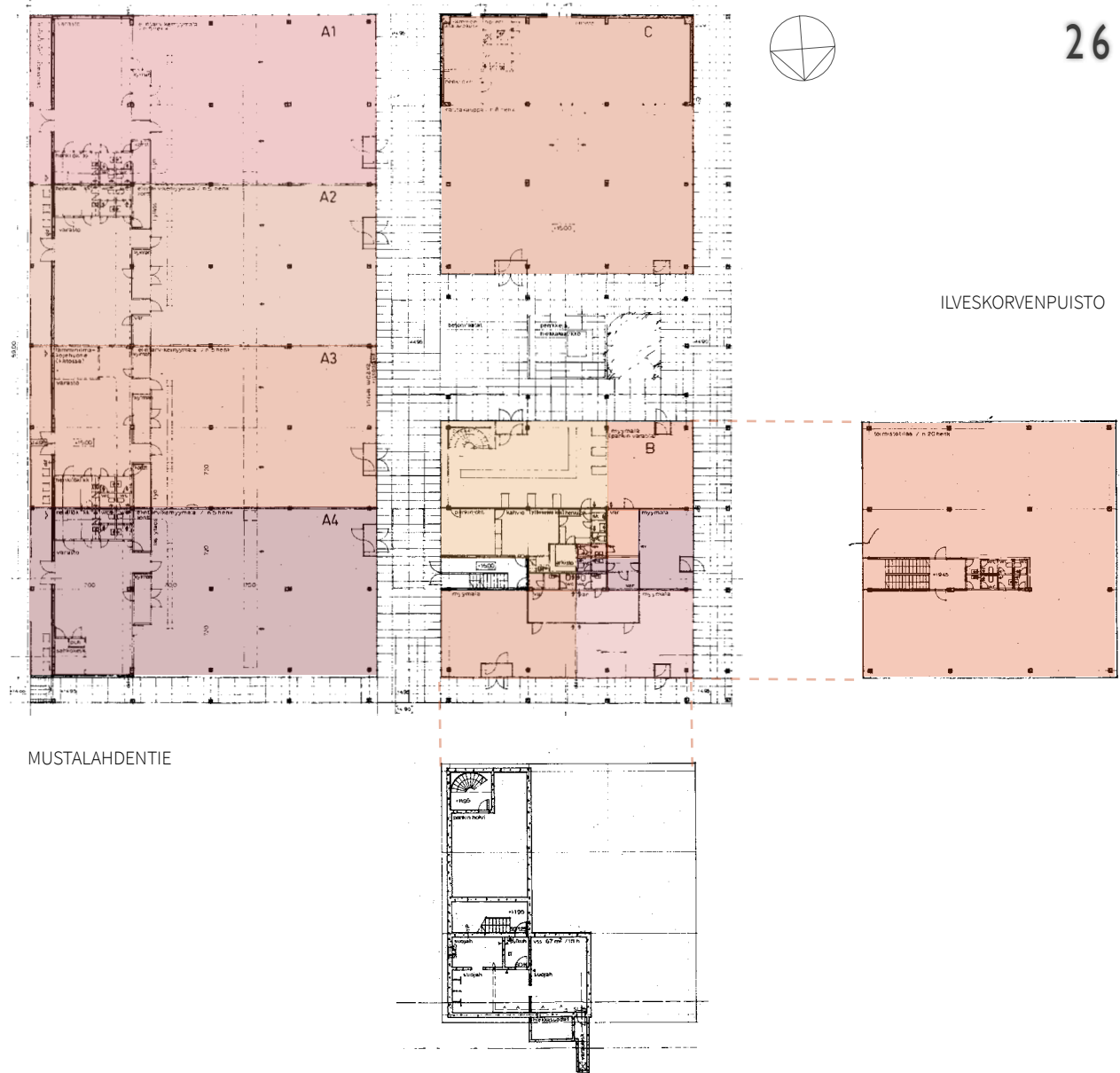

SUUNNITELTU TILAJÄSENTELY

Vuosaaren pohjoisen ostoskeskuksen alkuperäisen vuoden 1964 suunnitelman mukainen tilajako oli hyvin suoraviivainen. Idän puoleinen suurempi massa sisälsi neljä identtisen kokoista liiketilaa. Etelän puoleisessa pienemässä massassa oli yksi liiketila, ja pohjoisen puoleisessa pankin tilat sekä kolme pientä liiketilaa. Toisessa kerroksessa oli yksi koko kerroksen kokoinen toimistotila. Kellariin oli sijoitettu pankin holvi sekä väestösuojatilat.

Tilojen jäsentely perustuu pilari-palkki-rakenteelle ominaisesti kantavien rakenteiden rytmiiin.

Tämä suunnitelma ei kuitenkaan toteutunut sellaisenaan.

26 Pohjapiirustukset 1. ja 2. krs vuodelta 1964. Ei mittakaavassa. Alkuperäiset piirustukset: Helsingin kaupungin rakennusvalvonta. Muokkaus: Saatsi Arkkitehdit.

TOTEUTUS

ULKOASU JA MASSOITTELU

Ostoskeskuksen massoittelem rytmi on löydettävissä jo alkuperäisestä vuoden 1963 rakennuskaavasta. Erilliset, linjatut massat muodostavat keskeissäsymmetrisen kuvion. Liiketilat avautuvat massojen väliseen ulkotilaan. Ulkotilan pohjois-eteläsuuntainen käytävä on kokonaisuudessaan katettu. Sisäpiha istutuksineen on avoin, mutta myös sitä kiertää pilaririvi katoksineen.

Rakennus on ulkoasultaan ajalleen tyypillisen suoraviivainen. Siitä on selkeästi havaittavissa käytetty rakennustekniikka. Rakennuksen ilme on vahvan horisontaalinen. Suuret lasipinnat ja vaaleat vaakapinnat luovat rakennuksen arkkitehtuuriin keveyttä.

Rakennus on pääosin yksikerroksinen. Pohjoisen puoleinen pienempi massa on kaksikerroksinen. Läntisellä julkisivulla pilarit ulottuvat julkisivupinnan ulkopuolelle.

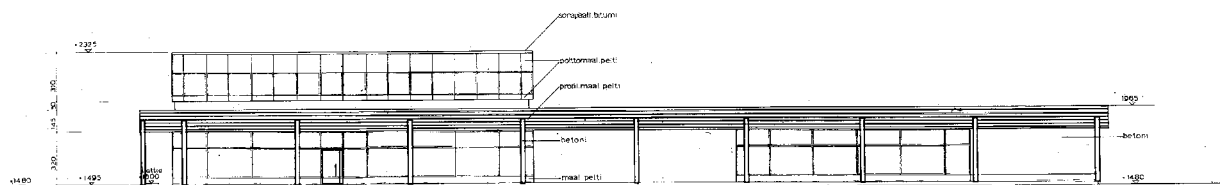
Ostoskeskuksen sisäpiha on suojaisa ja valoisa ostoskeskuksen ydin. Piha avautuu länteen kohti Ilveskorvenpuistoa.

27 Julkisivupiirros länteen 1964. Ei mittakaavassa. Helsingin kaupungin rakennusvalvonta.

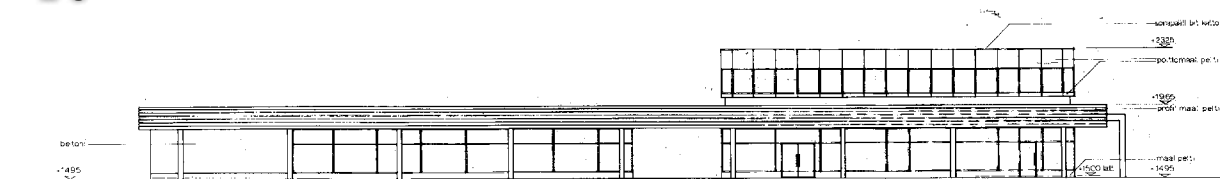
28 Julkisivupiirros pohjoiseen 1964. Ei mittakaavassa. Helsingin kaupungin rakennusvalvonta.

29 Ostoskeskuksen asemapiirros 1964. Ei mittakaavassa. Helsingin kaupungin rakennusvalvonta.

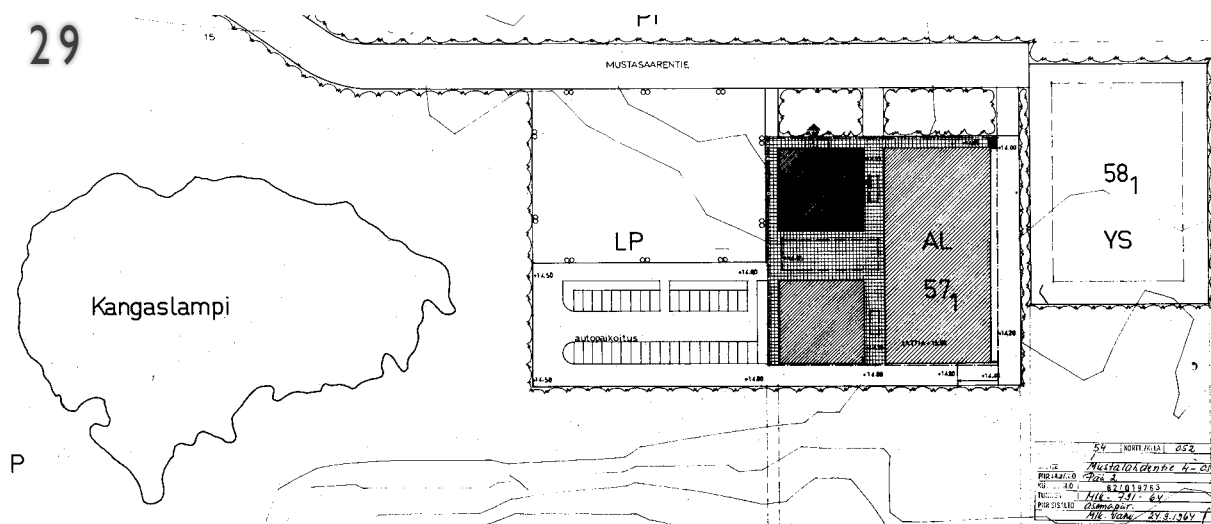
27

28

29

30 Puoliatrumpiha vastavalmistuneessa ostoskeskuksessa, As oy Kivisaarentien myyntiesite, rakennustoimisto J. Ketola.

TOTEUTUNUT TILAJÄSENTELY

Ostoskeskuksen suunnitelma tarkentui, ja vuoden 1965 rakennuslupa-aineisto poikkeaa tilajärjestelyiltään huomattavasti vuoden 1964 suunnitelmasta.

Suuremman massan tiloja on yhdistetty kahdeksi suuremmaksi liiketilaksi. Massasta on myös avattu liiketila rakennuksen pohjoispuolelle Mustalahdentien suuntaan. Näissä tiloissa toimi kaksi elintarvikemyymälää, taloustarvikemyymälä sekä pieni kemikalio. Eteläisempi pienempi massa on jaettu kolmeksi liiketilaksi. Siinä toimivat ostoskeskuksen valmistuessa posti, apteekki ja baari.

Mustalahdentien puolella sijaitsevassa pienemmässä massassa sijaitsi alkuperäisten suunnitelmien mukaisesti Kansallisosakepankki. Lisäksi siinä toimivat kenkäkauppa, tekstiilimyymälä, parturi-kampaamo ja kemikalio. Myös toinen kerros oli jaettu pieniksi liike- ja toimistotiloiksi, joissa sijaitsi mm. parturi-kampaamo. Kellariin oli sijoitettu pankin holvi sekä väestösuojatilat.

Tilajäsentely noudattelee edelleen kantavien pilareiden rivejä, mutta on osin alkuperäistä suunnitelmaa monimuotoisempi. Moduulirakenne mahdollisti tilojen helpon muokattavuuden tarpeiden mukaan. Suurin osa liiketiloista avautuu kohti puoliatriumpihaa ja keskikäytävää. Itäjulkisivulle on sijoitettu suurempien liiketilojen huoltoliikenne. Sekä länsi- että pohjoisjulkisivulla yksi pilaririvi ulottuu massan ulkopuolelle muodostaen katoksen.

31 Pohjapiirustukset 1. ja 2. krs vuodelta 1965. Ei mittakaavassa. Alkuperäiset piirustukset: Helsingin kaupungin rakennusvalvonta. Muokkaus: Saatsi Arkkitehdit.

RAKENNUSAINEET JA -TEKNIikka

Ostoskeskuksen rakenteissa on hyödynnetty laajasti elementtitekniikkaa. Ulkoseinien ja välipohjien lisäksi elementtirakenteita on hyödynnetty muun muassa räystäissä, sokkeleissa ja alapohjan vedenpoistokouruissa. 1960-luku oli elementtitekniikan kehittymisen murrosvaihetta. Aikaisemmin pääosin paikalla rakennetut osat korvautuivat raskailla valmiselementeillä. Työntekijöiden määrä työmaalla väheni ja kustannukset laskivat.¹ Vuosaaren pohjoisen ostoskeskuksen rakenteista paikalla valettuja ovat esimerkiksi kellarin rakenteet.

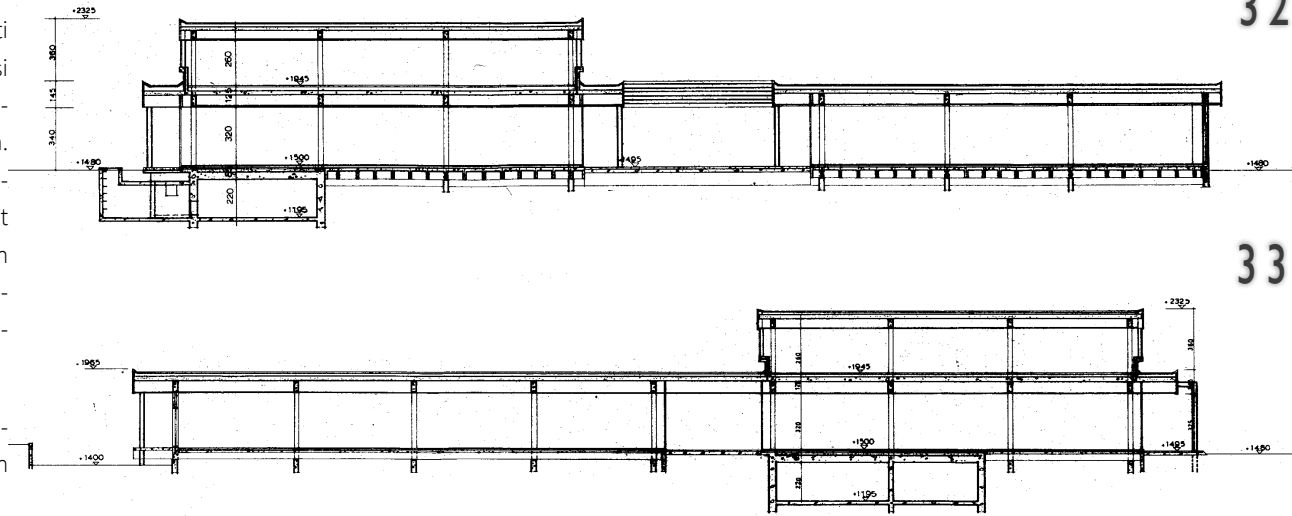
Rakennuksen runko on teräsbetonivalmisteinen pila-ri-palkkijärjestelmä. Osa pilareista on ulotettu julkisivun ulkopuolelle, muodostamaan kate katutilan päälle.

Rakennuksen perustukset ovat teräsbetonia. Sokkeli on tehty teräsbetonielementeistä. Sisätilojen lattiapinta on huomattavasti sokkelin yläreunaa alempana. Alapohjarakenne on teräsbetonista valmistettu laattapalkisto, jonka alapuolella on matala tuulettuva alustatila.

Ensimmäisen kerroksen ulkoseinät ovat osin betonisandwich-elementtejä ja osin kuorielementtejä. Toisen kerroksen ulkoseinät ovat puurunkoisia.

Yläpohjarakenteen eristeet ja kallistukset on uusittu vuonna 2012. Alkuperäisessä yläpohjarakenteessa ei ollut kallistuksia. Se oli piirustusten mukaan muodostettu siporex-elementeistä. Uusi yläpohjarakenne on alkuperäistä paksumpi, joten myös rakennuksen räystäsrakennetta

1 Kerrostalot 1960–1975, s. 31-39

korotettiin 125mm. Rakennuksen vesikaton vedenpoisto tapahtuu sisäpuolisin kattokaivoin.²

Rakennuksen arkkitehtuurille ominaiset suuret näyteikkunat ovat alumiinirakenteisia ja yksilasisia. Osa ensimmäisen kerroksen pienemmistä ikkunoista sekä toisen kerroksen ikkunat ovat puurakenteisia.

Liiketilojen sisäänkäyntiovet ovat samaa järjestelmää alumiinirakenteisten ikkunoiden kanssa. Niiden lasipinta on suuri. Ovet ovat ikkunoiden tapaan yksilasisia.

Rakennuksen talotekniikka on suurelta osin alkuperäistä.

2 Peruskuntoarvio 2013, Insinööritoimisto Conditio Oy

Sähköasennuksiin on tehty muutoksia liiketilojen muutosten yhteydessä. Kiinteistö on liitetty kaukolämpöverkkoon, ja kaukolämpölaitteisto on uusittu 2001. Rakennuksessa on koneellinen tulo- ja poistoilmanvaihto.³

3 Peruskuntoarvio 2013, Insinööritoimisto Conditio Oy

32 Leikkaus B–B 1964. Ei mittakaavassa. Helsingin kaupungin rakennusvalvonta.

33 Leikkaus A–A 1964. Ei mittakaavassa. Helsingin kaupungin rakennusvalvonta.

MUUTOSHISTORIA

1960-LUKU

Rakennuksen väliseiniin tehtiin muutoksia jo pian valmistumisen jälkeen. Ensimmäiseen kerrokseen lisättiin 1966 pieni kioskitila kohti sisäpihaa rakennuksen itäosaan. Kioski on myöhemmin purettu.¹

Vuosina 1968 ja 1969 rakennuksen toisen kerroksen tiloista rajattiin pienempiä toimistohuoneita ja varastoja uusilla väliseinillä.²

34 *Ostoskeskus ja Kangaslampi, As oy Kivisaarentien myyntiesite, rakennustoimisto J. Ketola.*

35 *Postikortti Vuosaaresta 1966–1967. Ostoskeskuksen ympäristö on valmistunut.*

1 Rakennuslupahakemus. Muutos. 8.7.1966. Arska.

2 Rakennuslupahakemus. Muutos. 16.3.1968. Arska.

1970-LUKU

Vuonna 1970 rakennuksen ensimmäisessä kerroksessa yhdistettiin pohjoisen puoleiseen suureen myymälätilaan pienempi taloustarvikemyymälä sekä kioski. Samalla pienemmän myymälän sisäänkäynti pohjoiselta julkisivulta purettiin.³ Toisessa kerroksessa kaksi toimistohuonetta muutettiin valokuvaamoksi, mutta vuonna 1974 tila vaihdettiin takaisin toimistohuoneeksi.⁴ Vuonna 1974 lisättiin myös pohjoisen ja lännen julkisivuihin mainoskylttejä.⁵ Rakennukseen tehtiin myös muutama pieni korjaustyö. Länsijulkisivun uloimman pilaririvin pilareista yksi vaati korjausta vuonna 1978⁶ ja idän puolella sijaitsevan lastauslaiturin kantavia rakenteita korjattiin 1979.⁷

3 Rakennuslupahakemus. Muutos. 13.3.1970 ja 15.10.1970. Arska

4 Rakennuslupahakemus. Muutos. 13.6.1974. Arska

5 Rakennuslupahakemus. Muutos. 1974. Arska

6 Rakennuslupahakemus. Korjaus. 1978. Arska

7 Rakennuslupahakemus. Korjaus. 1979. Arska

36 Poikia Vuosaaren ostarilla vuonna 1970. Helsingin Kaupunginmuseo, Eeva Rista, ser080442 CC BY 4.0

37 Ilmakuva Vuosaaresta 1970. Helsingin Kaupunginmuseo, Simo Rista, ser092917 CC BY 4.0

38 Kangaslammen puisto vuonna 1970. Helsingin Kaupunginmuseo, Simo Rista, ser072542 CC BY 4.0

1980-LUKU

Pankin tiloissa ensimmäisessä ja toisessa kerroksessa muutettiin usean huoneen käyttötarkoitusta ja tilarakenteita 1985.⁸ Muutoksiin sisältyi pankkisalin laajennus ja neuvottelutilojen lisäys ensimmäisessä kerroksessa varaston ja toisessa toimistohuoneiden tilalle. Sosiaalitalat siirrettiin toiseen kerrokseen viraston tilalle, ja kerroksia yhdistämään rakennettiin kierreporras. Kaksi aiempaa sisäänkäyntiä purettiin sisäpihan puolelta ja keskelle julkisivua rakennettiin uusi. Tilojen ilmanvaihtoa parannettiin. Katolle rakennettiin uusi poistoilmapuhallin ja huippuimuri. 1986 pohjoiselle julkisivulle lisättiin S-Marketin valomainos.⁹ Samana vuonna entinen apteekkihuone ensimmäisen kerroksen lounaisosassa yhdistettiin osaksi ravintolatilaa.¹⁰ Eteläjulkisivulle lisättiin pankkiautomaatti 1988, jolloin myös ikkunajako seinässä muuttui.¹¹

1990-LUKU

Vuonna 1992 pankin tilat jaettiin kahdeksi liikehuoneistoksi, joista toiselle rakennettiin uusi sisäänkäynti.¹² Vuotta myöhemmin 1993 suurempi huoneisto vaihdettiin ravintolatilaksi.¹³ Ostoskeskuksen suurimmat myymälätilat ensimmäisen kerroksen itäosassa yhdistettiin 1998. Samalla rakennettiin uusi sisäänkäynti ja tuulikaappi sisäpihan puoleiselle julkisivulle lähelle Mustalahdentietä. Kaksi

8 Rakennuslupahakemus. Muutos. 9.8.1985. Arska

9 Rakennuslupahakemus. Valomainos. 29.8.1986. Arska

10 Rakennuslupahakemus. Muutos. 28.11.1986. Arska

11 Rakennuslupahakemus. Muutos. 29.4.1988. Arska

12 Rakennuslupahakemus. Muutos. 17.11.1992. Arska

13 Rakennuslupahakemus. Muutos. 14.12.1993. Arska

vanhempaa tuulikaappia taas purettiin, mutta ovet säilytettiin. Pohjoisen ja lännen julkisivuihin lisättiin valomainos. Pohjoisjulkisivulle sijoitettiin kolme lipputankoa ja pankkiautomaatti uuden sisäänkäynnin yhteyteen.¹⁴

2000- JA 2010-LUKU

Toinenkin vanhan pankin tilalle rakennetuista liikehuoneistoista muutettiin ravintolakäyttöön 2003.¹⁵ Uuden ravintolan viereiseen sekä sisäpihan puolelta vastapäiseen ravintolatalaan rakennettiin tupakointitilat 2007.¹⁶ IV-koneet on puhdistettu ja kunnostettu vuonna 2000 sekä 2013 puhdistettu ja säädetty. Samana vuonna myös

14 Rakennuslupahakemus. Muutos. 24.2.1998. Arska

15 Rakennuslupahakemus. Muutos. 15.3.2003. Arska

16 Rakennuslupahakemus. Muutos. 7.8.2007 ja 2.10.2. Arska

hälytysjärjestelmät on uusittu. Lämmönjakojärjestelmän linja- ja patteriventtiilit on uusittu vuonna 2002. Vesikatto saneerattiin vuonna 2012, ja samalla kaikki kiinteistön poistoilmakoneet uusittiin. Saneerauksen yhteydessä räystäsrakenteita korotettiin noin 120 mm, jotta katolle saatiin riittävät kallistukset.¹⁷ Viimeisin luvanvarainen muutos rakennukseen on tehty 2015, kun eteläisintä ravintolatilaa laajennettiin postin tiloihin.¹⁸

39 Vuosaaren ostoskeskus vuonna 2002. Helsingin Kaupunginmuseo, Mira Vierto, CC BY 4.0

17 Peruskuntoarvio. 6.11.2013. Insinööritoimisto Conditio.

18 Rakennuslupahakemus. Muutos. 25.8.2015. Arska

NYKYTILA

ULKOASU JA ULKOTILAT

JULKISIVUT

Julkisivuissa ei ole tapahtunut suuria muutoksia. Liiketilöjen valomainokset ja kyltit ovat vaihdelleet yritysten vaihtuessa. Paikoin maali on hilseillyt, mutta betoni ja teräspelti on vielä pääosin tyydyttävässä kunnossa.¹

¹ Kuntoarvio. 6.11.2013. Insinööritoimisto Conditio.

40 Länsijulkisivu aukeaa parkkialueelle ja kohti Ilveskorven puistoa. Sisäpihalta on näköyhteys puistoon asti. Julkisivusta ulos työntyvä pilaririvi muodostaa katoksen.

41 Pohjoisjulkisivun edessä on puustoa. Julkisivusta ulostyöntyvä pilaririvi muodostaa katoksen.

42 Osa eteläjulkisivusta. Oikealla Päiväkoti Meritähden aidattu leikkialue.

43 Osa itäjulkisivua, jossa sijaitsevat myymälöiden las-
tausovet ja huoltopiha.

44 Katto jatkaa samaa massiivista linjaa myös katet-
tujen käytävien ylitse. Katon alapinta on tummaa puusä-
leikköä. Ummistetut liiketilojen ikkunat tekevät käytävästä
pimeään.

45 Eteläjulkisivun graffiteja.

PILARIKÄYTÄVÄT

46 Lipputangot ovat vuodelta 1998.

47 Pilareiden muodostamat katetut käytävät ovat pysyneet pitkälti alkuperäisessä ilmeessään. Pysäköintialueen ja liikekeskuksen välissä on viherkaistale.

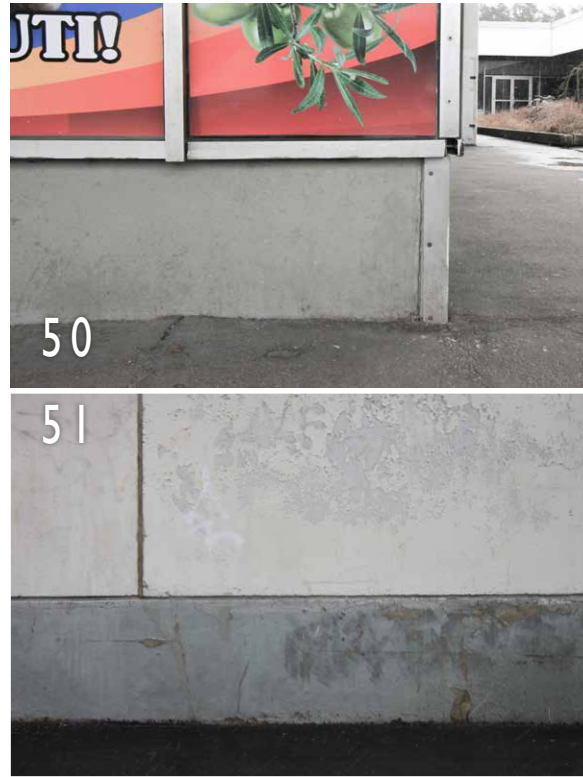
48 Korkeusero pohjoisjulkisivulla on ratkaistu betonisella portaikolla julkisivun itäpäässä.

SOKKELIT

49 Lastauslaiturin sokkeli on betonia.

50-51 Ikkunoiden alumiinijärjestelmän ja betonipinnan liitos betonisokkeliin.

PILARIT

52 Betoniset pilarit rytmittävät julkisivuja. Kuvassa pilari länsijulkisivulta.

KATETUT KÄYTÄVÄT

Rakennusmassojen välissä pohjois-eteläsuunnassa kulkee katettu käytävä. Käytävällä on valoaukkoja. Kate jatkuu sisäpihan ja julkisivujen pilarikäytävälle. Katon alapinta on tummaksi käsiteltyä puuta. Se on säilynyt hyvin alkuperäisen suunnitelman mukaisena. Liiketilojen ympäröivät teipatut ikkunat vaikuttavat paljon käytävän ilmeeseen.

53 Katokset on verhoiltu alhaalta puulla. Katetuissa käytävissä on valoaukko keskellä. Etelän puoli on hiljainen, siihen ei enää S-Marketin lähdettyä aukene liiketilojen ovia.

54 Katettu tila katkeaa keskellä sisäpihaan.

55 Katettujen käytävien pohjoispuolelta pääsee kulkemaan toiseen kerrokseen ja kellariin. Seinät ovat samantyyppistä alumiini-lasipintaa kuin pohjois- ja länsijulkisivu.

SISÄPIHA

Arkkitehtuurin kannalta keskeinen puoliatriumpiha avautuu kohti Ilveskorvenpuistoa. Tiukkarajainen istutusalue on tärkeä osa alkuperäistä sommitelmaa. Alkuperäisen suunnitelman istuskelualueita ei ole enää olemassa. Muuten sisäpiha on säilynyt hyvin alkuperäisen suunnitelman mukaisena.

56 Sisäpihalle aukeavat baarin ja kebabravintolan tilat.

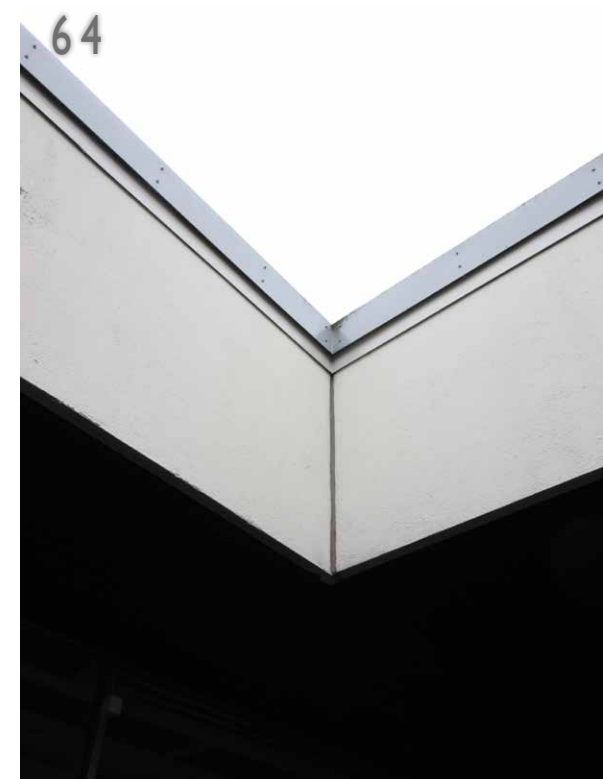
57-58 Sisäpihalla keskeisesti sijoitettu istutusaihe on pysynyt pihan vallitsevana elementtinä. Symmetrisyys on sommittelussa vahvasti näkyvissä.

59 Kolmanteenkin liiketilaan on käynti sisäpihalta, mutta ravintolan terassi sijaitsee länsijulkisivulla.

KATTODETALJIT

Katon linjojen detajliikka on rakennuksen arkkitehtuurin kannalta keskeistä. Siihen on kohdistunut jonkin verran muutoksia. Merkittävin muutos on vesikaton uusimisen yhteydessä vuonna 2012 tehty vesikaton korotus. Korjauksissa vesikatolle lisättiin puuttuvat kallistukset. Korotus on muuttanut räystäään detajliikkaa.

60 Räystäään korotus vuodelta 2012 korostuu julkisivussa.

61 S-Marketin uuden sisäänkäynnin ulkopuolella katoksen alapintaa on laskettu ja lisätty uusia valaisimia.

62 Alkuperäinen kemikalion mainoskyltti on säilynyt.

63-64 Valoaukko ostarin läpi kulkevassa käytävässä. Räystästä on korotettu vesikaton saneerauksen yhteydessä 2012.

IKKUNAT

65 Toisessa kerroksessa ja eteläjulkisivulla on MSE- nauhaikkunat,¹ joissa karmit ovat tummanruskeaksi maalattua puuta.

66 Liiketilojen ovet ja ikkunat ovat samaa alumiinirakenteista järjestelmää. Ikkunat ovat kiinteitä ja niissä on yksinkertainen lasitus. Liiketilojen ikkunat ovat todennäköisesti alkuperäisiä ja niiden uusimista suositellaan Kuntoarviossa 2013. Osa liiketilojen ovista on uusittuja. Alkuperäiset ovet olivat samaa järjestelmää ikkunoiden kanssa.

67 Eteläjulkisivun 1. kerroksen yläikkunat ovat todennäköisesti alkuperäisiä.¹

68 Detalji ikkunoiden alumiinilistojen liitoksesta.

¹ Kuntoarvio. 6.11.2013. Insinööritoimisto Conditio.

ULKO-OVET

69 Liukuovet rakennettiin 1998, kun S-Marketin liiketilaa laajennettiin.

70 Liiketilojen ovet ja ikkunat ovat samaa alumiinirakenteista järjestelmää. Ovissa on suuri lasipinta, ja niissä on ikkunoiden tapaan yksinkertainen lasitus. Ovien uusimista suositellaan ikkunoiden mukana Kuntoarviossa 2013.

71 Ovet itäjulkisivun lastauslaiturille. Alkuperäinen tuloilman otto sijaitsi teräsverkkojen kohdalla.¹

72 Vasemmalla ovi 2. kerroksen portaikkoon ja oikealla kellarin portaikkoon. Yläpuolinen ikkuna on porrastanteen lattiatasossa.

¹ Kuntoarvio. 6.11.2013. Insinööritoimisto Conditio.

SISÄTILAT

KELLARI

73 Portaas kellarin. Kellarin seinät ovat maalattua betonia. Kellarin seinät ovat paikallavalettua betonia.

74 Portaiden jälkeen oikealla on ovi väestönsuojaan. Talotekniikka on kellarissa näkyvillä.

75 Ostoskeskuksen suurin liiketila 1. kerroksen itäosassa on tyhjiällä. Tilaa hallitsevat kantavat betonipilarit. Tilassa ovat havaittavissa alkuperäisen arkkitehtuurin periaatteet, kuten selkeät kantavat rakenteet ja lasijulkisivujen mahdollistama vahva yhteys ulkotilaan.

76 Vuonna 1998 rakennetut uusi sisäänkäynti ja tuuli-kaappi.

77 Ruudullista laattapintaa, sisäänkäynti kylmätiloihin.

78 Henkilökunnan tilat kiintokalusteineen 1. kerroksen kaakkoisosassa ovat säilyneet hyvin. Suuremmissa henkilökunnantiloissa on kaksi vesipistettä. Viereisessä pienemmässä tilassa on yksi. Yläikkunat ovat alkuperäisiä.

79 Vesipisteiden lisäksi suuremmissa tiloissa on jäljellä naulakko. Väliseinät ovat todennäköisesti Saseka Oy:n kaakki-tiiltä. Rakenteet ja materiaalit erottuvat selkeästi. Rakenteiden ns. rehellisyys on valmistumisajankohdalle tyypillinen ominaispiirre.

80 Henkilökunnantiloista ei ole ikkunoita ulos, mutta ovi-seinällä on yläikkunat viereiseen laajempaan tilaan. Yläikkunat ovat alkuperäisiä.

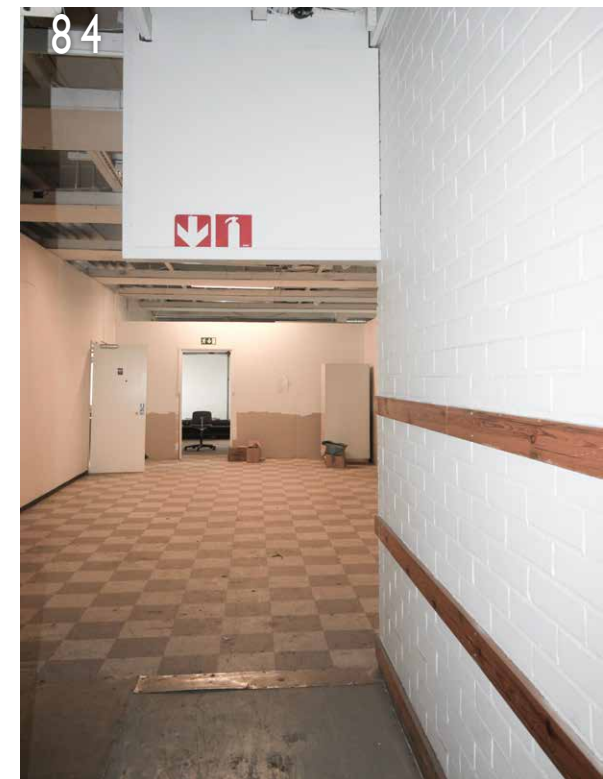
81 Aiemmin peselana toiminut henkilökunnan taukotila.

82 Ylempää kuvaa vastapäinen seinä on kevytrakenteinen.

83 Henkilökunnan tiloista avautuva näkymä kohti myymälää. Uudet väliseinät ovat kipsikartonkilevyä.

84 Alkuperäisen käytävän seinä oikealla ja uudempia vuonna 1998 rakennettuja toimistotiloja edessä. Käytävän seinät on suojattu puutavaramalla.

85 Osa alkuperäistä käytävää henkilökunnan tiloissa. Seinät ovat todennäköisesti Saseka Oy:n kahi-tiiltä.

86 Vuonna 1998 rakennettiin S-Marketin yhteyteen uusia kevytrakenteisia toimistotiloja. Lattiapinta jatkuu samana kuin myymälätalassa.

87 Pieni aulatila johtaa useampaan huoneeseen.

88 Kaksi toimistotilaa vuoden 1998 muutoksesta.

89 Työpöydät ovat toimistotiloissa sijoittuneet ulkoseinää vasten. Sähköasennukset ovat alumiinikotelossa.

90

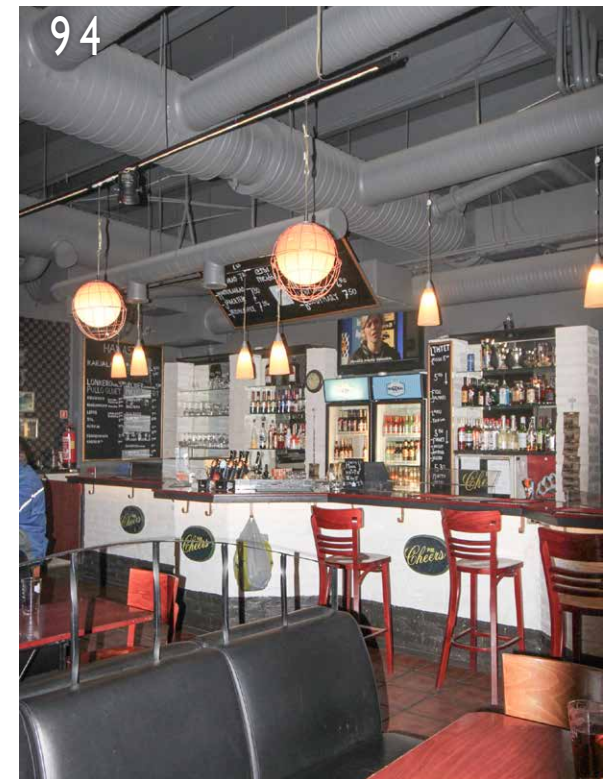
91

92

93

94

90 R-kioskin länsiseinä on miltei kokonaan lasinen.

91 R-kioskissa ei ole alakattoa, mutta lasketut valaisimet madaltavat tilaa. Sisäkatto putkineen on maalattu mustaksi, mikä korostaa vaikutelmaa.

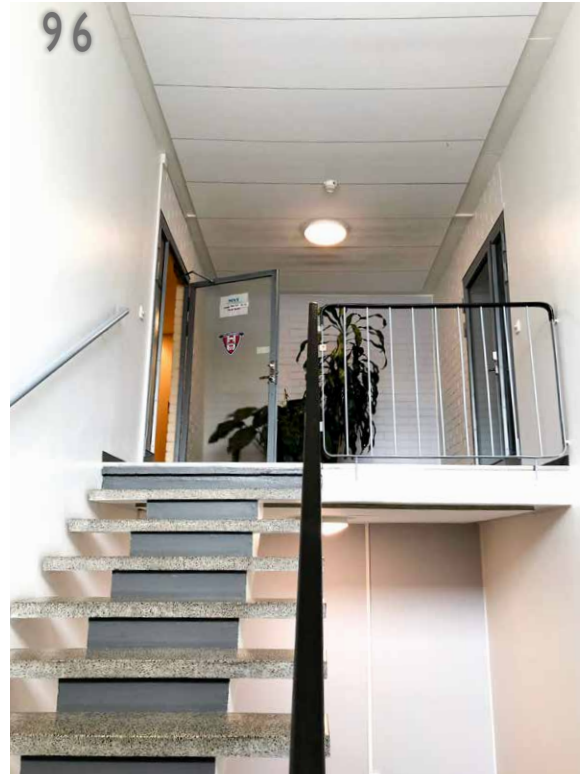
92 Kebab pizzeriassa on rakennettu alaslaskettu katto.

93 Baarin tupakointitila oikealla on lisätty huoneistoon ja vessojen tilajakoa muutettu 2007.

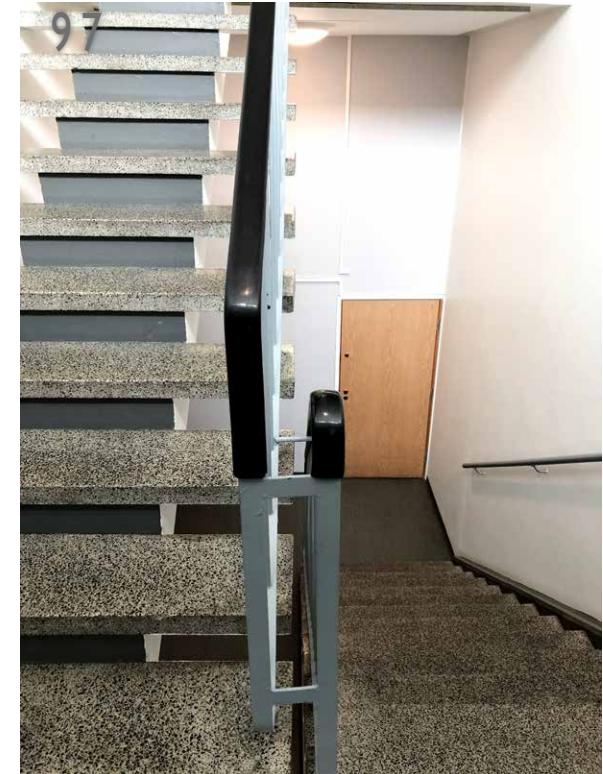
94 Talotekniikka on jätetty näkyville, mutta maalattu tummaksi.

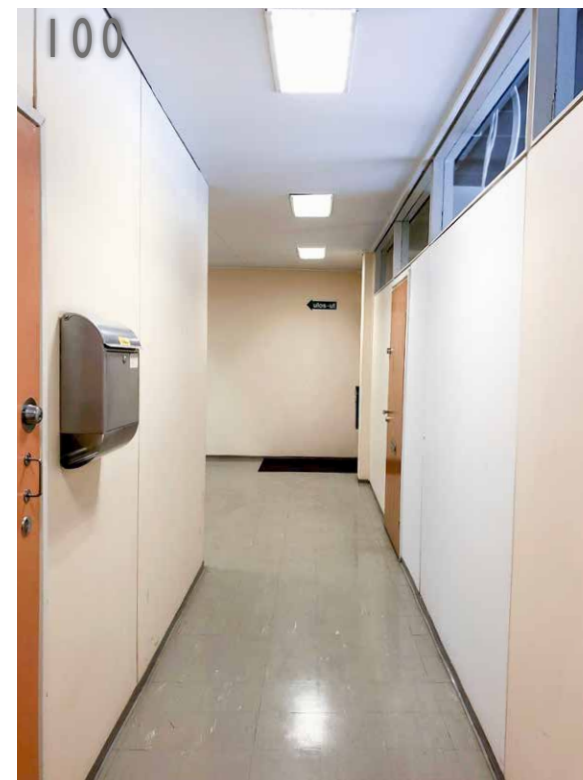
95 Toisen kerroksen porrastasanteelle saadaan valoa vastapäisen seinän ikkunoista. Porraskäytävä on säilynyt hyvin alkuperäisessä asussaan.

96 Porrastasanteelta avautuvat lasiovet kahteen suuntaan.

97 Porraskaiteet ovat siniseksi maalattua metallia. Käsi-johde on päällystetty mustalla kumilla. Porras on rakenteeltaan keskipalkillinen suora teräsbetoniporras. Askelmat ovat mosaiikkibetonia. Porras on hyvin säilynyt ja rakentamisaikakohdalle erittäin tyyppillinen.

98 Lasiovi porraskäytävään. Ovi on todennäköisesti alkuperäinen.

99-100 Käytävän lattia on linoleum päällysteinen ja väliovet puisia laakaovia. Talotekniikka on piilotettu alakatolla. Etelänpuoleisiin tiloihin on yläikkunat. Yläikkunat korostavat rakennuksen arkkitehtuurin modulaarisuutta. Ne tuovat käytävään valoa ja korostavat tilan virtaavuutta.

101 Sisäpuolelta kaikkien ikkunoiden karmit ovat 2. kerroksessa valkoiset. Toimistotilojen materiaalit vaihtelevat. Kuvan tilassa lattia on luultavasti laminaattia. Valaisimet on laskettu alemmas katosta, mutta varsinaista alaslaskettua kattoa ei ole.

102 Lännen puolen toimistotilasta on näkymä puistoon. Tilaan on rakennettu alaslaskettu katto.

103 Aulatila johtaa kahteen toimistoon. Tiloissa toimii tällä hetkellä Vuo-kiinteistöpalvelut Oy ISA.

VALAISTUS

I04 Monissa liikeyrityksissä valaisimet ovat pitkinä linjoina katosta hieman laskettuina. Pitkänomaiset valaisimet tuovat liikeyritykseen tasaisen valaistuksen, ja luovat mielikuvaa tilan loputtomuudesta.

I05 S-Marketin tiloissa valoputket ikkunoiden yllä

I06 S-Marketin myymälätilassa pääosin käytetty sisäkatoista kiskoilla alaslaskettu valaisin.

I07 1. kerroksen toimistohuoneen valaisin.

I08 Vessan valaisimesta on lähtenyt kupu. Valaisin on alkuperäinen. Sen kanta on todennäköisesti posliinia.

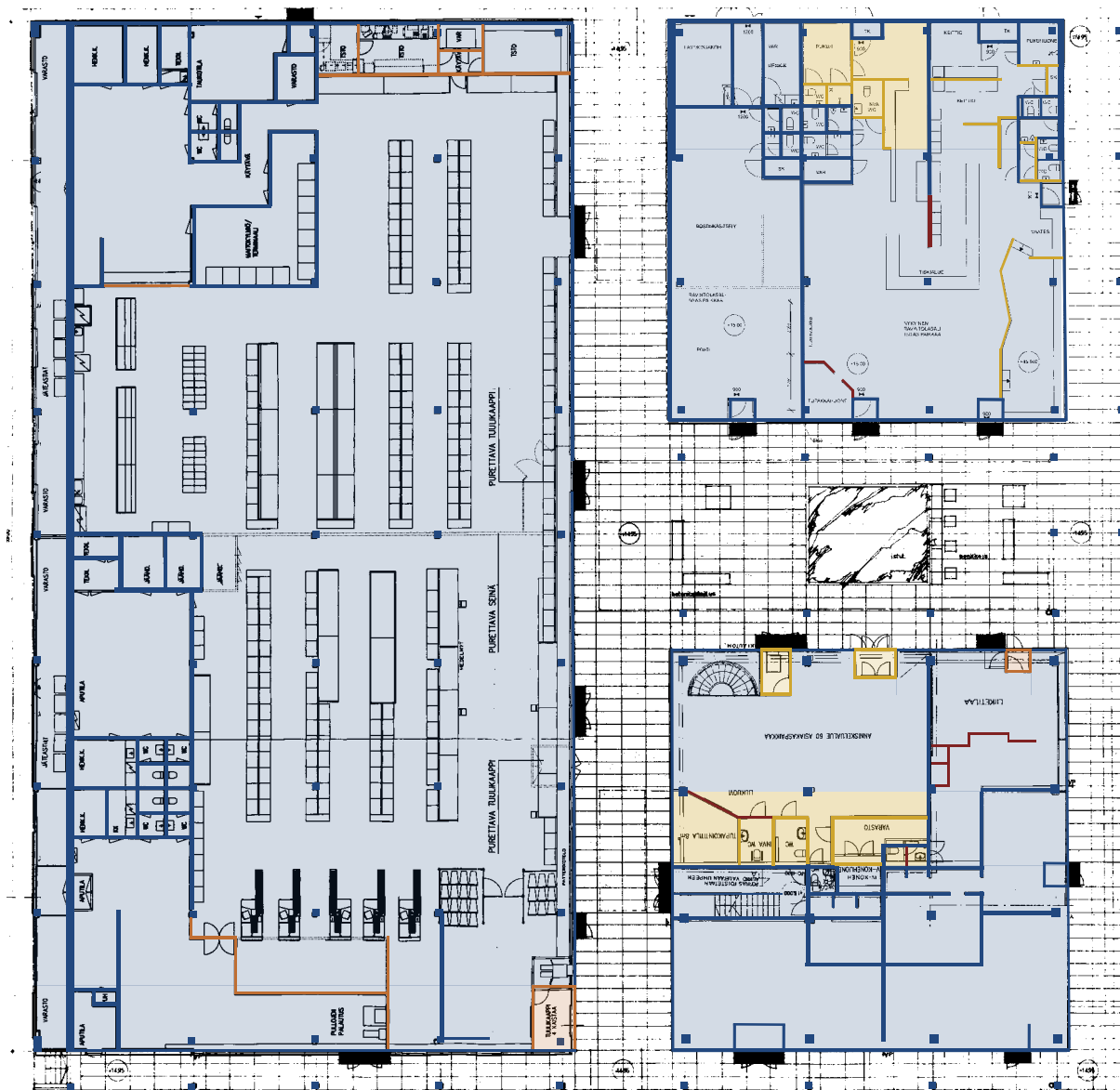

KERROSTUNEISUUSKAAVIOT

120 Kerrostuneisuuskaavio 1. kerroksen rakenteista 1:400.
 Koottu Helsingin kaupungin rakennuspalvelun kuvista. Muokaus: Saatsi Arkkitehdit.

Rakenne valmistunut

	Alkuperäinen		1992-1998
	1968-70		2003-2015
	1985-86		

MUSTALAHDENTIE

JOHTOPÄÄTÖKSET

YHTEENVETO

Vuosaaren alue toimi pitkään huvilakaupunginosana. Muun muassa kahi-tiiliä ja siporex-elementtejä tuottavan Saseka Oy Ab:n perustettua tehtaansa alueen eteläosaan 1938, asukasmäärä kasvoi huomattavasti. Myös alueen lisärakentamiselle tuli kasvava tarve. Saseka Oy Ab oli merkittävänä tekijänä alueen rakennuskaavan laatimisen alullepanemisessa. Sen vaikutus näkyy myös alueen arkkitehtuurissa.

Rakennustekniikka oli 1960-luvulla murrosvaiheessa. Pitkälle kehittynyt paikalla rakentamisen tekniikka oli saamassa rinnalleen elementtitekniikan. Pitkään hyödynnettiin molempia tekniikoita rinnakkain. Myös Vuosaaren pohjoinen ostoskeskus on osin paikalla rakennettu ja osin elementtitekniikkaa ennakkoluulottomasti hyödyntävä. Yksi elementtitekniikan puolestapuhujista 1960-luvulla oli Vuosaaren pohjoisen ostoskeskuksen suunnittelija arkkitehti Lauri Silvennoinen.

Vuosaaren asuinalue kaavoitettiin ja rakennettiin nopealla tahdilla 1960-luvulla. Vuosaaren pohjoinen ostoskeskus valmistui vuonna 1965, kiivaimman rakentamisen aikaan. Vuosaaren alueella on säilynyt paljon alkuperäisen alue-suunnitelman mukaisia periaatteita.

Alkuperäisessä aluesuunnitelmassa keskeisessä roolissa olevat laajat viheralueet ja kevyen liikenteen väylät ovat tänäkin päivänä ajankohtaisia aluesuunnittelun aiheita. Lähipalveluiden pienet keskittymät ovat keskeinen osa kokonaisuutta. Vuosaaren pohjoinen ostoskeskus lähiympäristöineen edustaa edelleen selkeästi useita alkuperäisiä suunnittelun periaatteita. Palvelut, luonto ja asuminen

yhdistyvät paitsi suuressa mittakaavassa, myös ostoskeskuksen, Ilveskorven puiston ja lähialueen asuinrakentamisen muodostamassa kokonaisuudessa.

Elementtirakentaminen vaikutti arkkitehtuurin tavoitteisiin. Rakennus oli tila muuttuvalle toiminnalle – siro, läpinäkyvä ja avoin. Lasiset julkisivut ja hyvin muunneltavissa oleva moduulimainen tilajäsentely tukivat näitä tavoitteita. Liikekeskus on huolellisesti suunniteltu pääosin elementtirakenteinen kokonaisuus. Sen vahva horisontaalinen linjakkuus ja selkeys, katetut käytävät ja lasiset julkisivut edustavat selkeästi rakennusajankohdan ostoskeskusarkkitehtuurin ihanteita.

Rakennuksen muutoshistoria kytkeytyy ensisijaisesti myymälätilojen ja toimijoiden muuttuviin tarpeisiin. Tiloja on jaettu ja avattu, yhdistelty ja suljettu. Pilarirunkoinen rakennus on hyvin muunneltavissa ja muokattavissa.

Liiketilojen pieni koko ja huoltoajon haasteet ovat hiljalleen alkaneet vaikuttamaan tilojen käytettävyyteen nykyisen liiketoiminnan tarpeisiin. Osa tiloista on tällä hetkellä tyhjiillään. Tyhjät liiketilat sekä useat ravintolat ja baarit ummistettuine ikkunoineen vaikuttavat rakennuksen ilmeen keveyteen ja kutsuvuuteen. Muutokset ovat vain kevyitä, ja julkisivurakenteet ovat pääasiassa säilyneet.

Vuosaaren pohjoinen ostoskeskus on rakennuksena merkittävä ja melko hyvin säilynyt esimerkki rakennusajankohdan arkkitehtuurin tavoitteista ja uudenlaisen rakennustekniikan kehittymisestä. Se on myös oleellinen osa lähiympäristön ja koko Vuosaaren alkuperäisen aluesuunnitelman tavoitteita ja periaatteita.

ARVOT

AIKAISEMPI ARVOTTAMINEN

Helsingin kaupunginmuseon selvityksessä Ostari - lähiön sydän (2004) Vuosaaren pohjoinen ostoskeskus on arvoitettu luokkaan 1.

Luokka 1: Sisältää arkkitehtuuriltaan erittäin harkittuja ja viimeistelyjä, hyvin säilyneitä tai ympäristöarvoltaan erittäin merkittäviä ostoskeskuksia.

Perusteet luokittelulle ovat seuraavat:

- Arkkitehtuuri on erittäin harkittua ja viimeistelyä
- Melko hyvin säilynyt
- Kiinteä osa ympäröivää asuinalueita
- "sisäpihamalli"

Arkkitehtonisesti laadukas esimerkki keskeispihan ympärille rakentuvasta ostoskeskuksesta. Osa rakennuksesta on kaksikerroksinen ja atriumpihan lännenpuoleinen sivu on avoin. Rakennukselle on leimallista nauhamainen otsalista, pohjakerroksen sisäänvedetyt lasijulkisivut ja pilareiden muodostama rytmi. Materiaalit ja pelkistetty muotokieli ovat aikakaudelle tyypillisiä. Yleisilmeeltään ostoskeskus on säilyttänyt ominaispiirteensä, vaikka joitain julkisivumateriaaleja on vaihdettu. Liittyy Lauri Silvennoisen suunnittelemaan asuinkeuhkokuuteeseen.

122 Ostoskeskuksen sisäpiha

UUSI ARVOTTAMINEN

ARVOTTAMISEN KRITTEERIT

Arvottaminen on jaettu kolmeen tyyppilliseen kategoriaan, historiallisiin, maisemallisiin ja rakennushistoriallisiin arvoihin. Päänäkökulmien sisällä kohdetta arvioidaan arviointiperusteilla harvinaisuus, tyyppisyys, edustavuus, alkuperäisyys, historiallinen todistusvoimaisuus ja historiallinen kerroksisuus. Perusteet pohjaavat lakiin rakennusperinnön suojelemisesta.¹

HISTORIAALLISET ARVOT

Ostoskeskusten rakentaminen 1950- ja 1960-luvuilla kytkeytyy vahvasti kaupungistumisesta johtuneeseen lähiörakentamisen aikakauteen. Uusia asuinalueita rakennettiin nopealla tahdilla, ja niiden aluesuunnittelussa käytettiin selkeitä periaatteita.

Lähipalvelut keskitettiin kevyen liikenteen kulkuetäisyydelle asuinrakentamisesta. Ostoskeskukset olivat modernin lähiösuunnittelun tyyppillisimpiä julkisia rakennuksia. Niistä haluttiin luoda viihtyisiä ja aikaansa ilmentäviä, edustavia kokonaisuuksia.

Vuosaaren pohjoinen liikekeskus on hyvin säilynyt esimerkki 1960-luvun metsäkaupungin aluesuunnittelun periaatteista. Ostoskeskus on toinen kahdesta Vuosaaren

rakennetusta ostoskeskuksesta. Vuosaaren eteläinen ostoskeskus purettiin vuonna 2003.

Vuosaaren alueen rakentamisen juuret ovat Asuntosäästäjät Ry:n pyrkimyksissä tuottaa kohtuuhintaista asumista kaikille. Osa alueen kerrostaloista on rakennettu ns. hartiapankkimenetelmällä. Tiivis asukasyhteisö on ollut alusta alkaen merkittävä tekijä Vuosaareissa. Ostoskeskus toimii asukkaiden kohtaamispaikkana, ja siellä sijaitsee Vuosaaren asukkaiden yhteinen olohuone, lähiöasema.

Historiallisiin arvoihin liittyvät arvotuslauseet

- Kohde on edustava esimerkki rakentamisajankohdansa julkisen rakentamisen ja ostoskeskusarkkitehtuurin periaatteista
- Kohteen historialliset arvot liittyvät 1960-luvun aluerakentamisen periaatteisiin ja kaupungistumiseen. Kohde on historiallisesti todistusvoimainen.
- Kohde ilmentää Vuosaaren alueen rakentamisen ja kehityksen historiaa, osana yhteisöllistä ja elävää kaupunginosaa

¹ Laki rakennusperinnön suojelemisesta, 4.6.2010/498: Suojelun edellytykset 8 §

123 Pohjoista julkisivua

MAISEMALLISET ARVOT

Ostoskeskus sijaitsee viheralueiden ympäröimänä keskellä asuinalueita. Se muodostaa yhdessä Ilveskorvenpuiston virkistysalueen kanssa tyypillisen asuinalueen palveluiden keskittymän. Ostoskeskuksen puoliatriumpiha avautuu puiston suuntaan, muodostaen näkymäakselin.

Ostoskeskus on näkymän päättäneä myös pohjoisen suunnasta Neitsytsaarentieltä katsottuna. Tien päättäneä on ostoskeskuksen länsijulkisivulla oleva pilaririvin muodostava katos.

Lauri Silvennoisen suunnittelemissa rakennuskokonaisuuksissa ostoskeskuksen matala ja vahvasti horisontaalinen arkkitehtuuri korostuu puiston toisella laidalla nousevien maamerkkimäisten laivatalojen rinnalla.

Maisemakokonaisuus on edustava esimerkki 1960-luvun aluesuunnittelun ihanteista.

Maisemallisiin arvoihin liittyvät arvoauslauseet

- Kohde on osa Lauri Silvennoisen suunnittelemaa rakennuskokonaisuutta. Kokonaisuus ilmentää Vuosaaren alueen kokonaisuusittain jaettua suunnittelutapaa.
- Kohde on osa koko Vuosaaren alueen aluesuunnitelmaa, jossa julkiset rakennukset keskittyvät alueen halki kulkevan viheralueen varrelle.
- Kohde on yhdessä Ilveskorvenpuiston virkistysalueen kanssa palvelukeskittymä, jolla on maisemallista arvoa.

RAKENNUSHISTORIALLISET ARVOT

Lauri Silvennoisen suunnittelema ostoskeskus on arkkitehtonisesti korkealaatuinen. Se on ominaispiirteiltään tyypillinen ja selkeästi aikaansa edustava. Se on pääosin hyvin säilynyt joitain julkisivumateriaalin muutoksia lukuun ottamatta.

Rakennuksen merkittävä arvo on myös ajalle edistyksellisen rakennustekniikan käyttö. Huolellisesti suunniteltu elementtitekniikan hyödyntäminen kattavasti rakenteissa ja detajiiikassa on 1960-luvun lähiöarkkitehtuurin keskeisiä ominaispiirteitä.

Rakennushistoriallisiin arvoihin liittyvät arvoauslauseet

- Kohteen arkkitehtuuri on ajalleen tyypillistä ja siinä on laadukkaita piirteitä. Kohteen ulkoasu on säilynyt melko hyvin alkuperäisessä asussaan.
- Kohde on ilmaisuvoimainen. Se ilmentää suunnitteluaikajakohtansa ihanteita selkeästi ja täsmällisesti.
- Kohde ilmentää ajalleen tyypillistä kokeellista rakennustapaa ja -tekniikkaa.
- Ulkoasu on säilynyt melko yhtenäisenä
- Kohteella on rakennustekniikkaan liittyviä historiallisia arvoja.

124 Näkymä Ilveskorvenpuistosta kohti ostoskeskusta

HEIKENTYNEET OMINAISPIIRTEET JA UHAT

SUHTEESSA YMPÄRISTÖÖN

Vuosaaren pohjoisen ostoskeskuksen asema toiminnan ja palveluiden keskittymänä on jonkin verran heikentynyt. Ostoskeskuksen itäpuolella sijaitseva laajennusosa on siirtänyt painopistettä rakennusten itä- ja pohjoispuolelle, ostoskeskuksen sisäpihan sijaan.

Ostoskeskuksen yhteys läheisiin viheralueisiin on muuttunut. Rakennuksen eteläpuolella kulkenut viheryhteys Vuosaaren keskuspuistoon on katkennut uudisrakentamisen vuoksi. Yhteys Ilveskorvenpuistoon on heikentynyt pääasiassa puuston kasvun myötä, kun näkymäyhteys on paikoin katkennut.

ARKKITEHTUURISSA

Ostoskeskuksen arkkitehtuuri on säilynyt hyvin, vaikka kunnostustarpeita on. Merkittävin muutos on liiketilojen tilanne. Tyhjiillään olevat liiketilat sekä useiden ravintoloiden umpeen teipatut seinät muuttavat rakennuksen ilmettä merkittävästi. Ennen valoisat ja kevyet lasiseinät ovat nyt pimeitä ja raskaita. Rakenteet ovat kuitenkin pääosin säilyneet.

Tyhjiillään olevat liiketilat ovat haastavia myös huollon ja kunnossapidon kannalta. Kun päivittäistä käyttäjää ei ole, mahdolliset vauriot voivat jäädä huomaamatta.

125 Ostoskeskus lumisateessa.

LÄHTEET

ARKISTOT

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, HELSINKI (HKM)

KANSALLISARKISTO, HELSINKI (KA)
Helsingin seutukaavaliiton kokoelma

MUSEOVIRASTO, HELSINKI (MV)
Kuva-arkisto.

MUUT
Vuosaari-lehden arkisto
As Oy Kivisaarentien arkisto

KIRJALLISUUS

Helsingin keskiaikaiset ja uuden ajan alun kylänpaikat 2011, V.-P. Suhonen & Janne Heinonen, Museovirasto, Arkeologiset kenttäpalvelut

Lampi, Pertti 2005. Helsingin Vuosaari-Nordsjö, kaupunginosan historia, nykypäivä ja tulevaisuus. Vuosaari-seura ja Vuosaari-säätiö, Helsinki.

Luukinen, Ari & Santasalo, Tuomas, 1990. Vanhojen ostoskeskusten kaupallinen kehittäminen. Helsinki: Tuomas Santasalo Ky.

Laitinen, Karitta: Helsingin ostoskeskukset - uutta, modernia ja kadonnutta, Aalto-yliopiston julkaisusarja 2011

Mäkiö, Erkki & Tähti, Esko & Saarenpää, Jukka & Mäenpää Risto & Malinen, Maarit & Neuvonen, Petri & Vikström Kari: Kerrostalot 1960–1975, Rakennustieto Oy 1994

Saresto, Sari & Salminen, Anne & Vierto Mira, Ostari – lähiön sydän, rakennushistoriallinen selvitys. Helsingin kaupunginmuseon tutkimuksia ja raportteja 2/2004. Helsingin kaupunginmuseo, Helsinki.

Weckman, Emilia & Susi-Wolff, Kati & Rönkä, Teresa: Keski-Vuosaari - Maisema- ja kaupunkikuvallinen selvitys, Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto 2006

Kuntoarvio Vuosaaren pohjoinen liikekeskus, 2013, Insinööritoimisto Conditio Oy

Putkiston kuntotutkimus Vuosaaren liikekeskus Oy, 2013, Suomen Talokeskus Oy

LEHDET

Silvennoinen, Lauri: Pro–contra–kone, Arkkitehti 7–8/1964.

Rakennustaiteenseuran jäsentiedote 1/2003, toim. Mikael Sundman, Helsinki 2003

INTERNET

Helsingin karttapalvelu
<https://kartta.hel.fi/?setlanguage=fi>

Helsingin rakennusvalvonnan sähköinen arkisto
<https://asiointi.hel.fi/arska/>

Timo Meriluodon vanhat kartat-sivusto
<http://timomeriluoto.kapsi.fi/index.html>